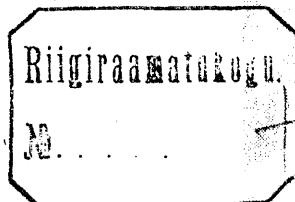

TEATER VANEMUINE

NR 2 (8)

Sf. 14398

1542 (S. 1. 32)
S

KARL MENNING,
Eesti kutselise teatri rajaja, Vanemuise teatri esimene direktor ja näitejuht a. 1906 – 1914

N O V E M B E R — 1 9 3 6

Veel mõned päevad

on aega kasutada O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastuse“
soodsaid ettetellimisi

I Algupäraste romaanide seeria

Seeriasse kuuluvad järgmised romaanid:

1. K. A. Hindrey: **Urmas ja Merike II.** 2. A. Jakobson: **Metsalise rada.** 3. P. Krusten: **Vehklemõisa aednik.** 4. J. Kärner: **Tõusev rahvas II.** 5. Mait Metsanurk: **Soosaare.** 6. A. Mälk: **Lääne-mere isandad.** 7. R. Sirge: **Must suvi.**

Ettetellimise hind kuni 1. detsembrini sa. kr. 17.50.

II Mälestuste seeria

Seeriasse kuuluvad järgmised raamatud:

1. Ed. Grosschmidt: **Sõjavangis.** 2. O. Luts: **Mälestused VIII.** 3. K. R. Pusta: **Kehra metsas maailma.** 4. Vahtra: **Minu noorusmaalt III**

Ettetellimise hind kuni 1. detsembrini kr. 8.—

Kõik raamatud ilmuvad veel käesoleval aastal.

Eesti Rahvaleksikon

sisaldab vähemalt 30.000 märksõna umbes 1000 leheküljel rohketes sisulgitavates piltides ja tabelitega.

Ettetellimise hind kuni 1. jaan. 1937. a. kr. 6.—

III Maailmasõja memuaarseeria

Sõjast osavõtnute isiklike mälestusi maailma suurimast tapa-
talgust — **Maailmasõjast.** Seeriasse kuuluvad järgmised raamatud:
1. M. v. Richthofen: **Punane lendur.** 2. Kindral A. Brussilov:
Minu sõjamälestused. 3. Kolonel Campagne: **Ristide tee.** 4. Lovell Thomas: **Võitlused maresütagavuses.** Ed. Grosschmidt:
Suures heitluses.

Seeria ettetellimise hind kuni 15. detsembrini sa. kr. 12.—

VI Populaarteaduslik seeria

Seeriasse kuuluvad järgmised raamatud:

1. H. Löns: **Libahundid.** Tõlkinud T. Karheit. 2. Prof. J. Piiper:
Arenemisõpetuse ajalugu ja üldjooned. 3. G. Põldmaa: **Kodumets.**
4. Prof. E. Tennmann: **Ekstaas ja müstika.** 5. J. Niggol: **Jää ja lume maal.**

Seeria ettetellimise hind kuni 1. detsembrini sa. kr. 8.

A. Antson:

Berliini olümpiamängud

Umbes 300 lk. suures formaadis. Enam kuni 100 pildiga. Esimene eesti sportlik suurteos.

Soodsam ostukoht

igale tarvitajale on

Tartu Eesti Majanduse Ühisus

Tartus, Holmi tän. 12-18.

Osakonnad:

Tartus, Võru tän. 4 ja Söögiturg 3, — **Räpinas, Pukas, Puhjas, Kavastus, Kambjas** ja **Võnnus**.

PEEGLI-, KLAASI-
JA SILDITÖÖSTUS

A. LODERAUD

TARTUS, UUSTURG Nr. 11 / TELEF. 5-01

Klaasi lihvimine, peegli hõbeta-
mine, klaassepa-töökoda. Painuta-
tud klaas. Mööbliklaas vask- ja
tinaraamides. Opaksiit-, klaas-
:-: plekk- ja vaskärisillid. :-:

MÖÖBLI LAKEERIMINE JA KULDAMINE.

Teatriks

Balliks

omapärasemaid ja ainulaadsemaid uudiseid

kleidi
fraki
smokingi
üllikonna

} riietest

leiate ainult

KARL ABEL'I

riide- ja rõivaste-suurärast

Tartus, Kaubahoov 34-35, telefon 8-19

Jälgige uudisväljapanekuid meie vaateakendel!

SUURES VALIKUS

SOODSATE HINDADEGA
moe-, pudu-, trikoo- ja
PESUKAUPU.

Käsitöötarbeid, DMC ja villaseid lõngu.

JOH. & R. RAUDSEPP

VÕIDU TÄN. 5.

TELEFON 1-43.

TEATER VANEMUINE

VANEMUISE TEATRI AJAKIRI

Nr. 2(8)

November, 1936

II aastakäik

ESIMESE EESTI KUTSELISE TEATRI 30 A. JUUBELINUMBER

Vanemuise teatri juhtkond juubeliaastal

Alumine rida vasemalt: peanäitejuht K. ALUOJA, liikumisjuhi abi V. OTSUS-ARBI, direktor O. ALOE, vanem muusikajuht J. SIMM, liikumisjuht I. URBEL, näitejuht J. PÕDER. Ülemine rida, vasemalt: näitejuht J. KULL, raamatupidaja A. TIIT, etteütteleja pr. A. PÕDER, näitejuht A. MERING, teine muusikajuht E. TUBIN, dekoraator V. HAAS, näitejuht R. RATASSEPP, dekoraator V. PEIL, dekoraatori abi A. LEPIK, näitejuht H. PILLER.

ENNE JA NÜÜD

Võib-olla tundub see nüüd tagantjärele, kolmekümne aasta perspektiivilt liialdatuna, võib-olla muudavad aastad inimest, kuid hää ja soe tunne valdab südant ja hinge, kui mõtled ajale, kus uus „Vanemuine“, uues hoones, uuendatud näitetrupiga avas 1906. a. oma ukseid. Meile, tol ajal noortele, kes alles hoolega kulusime kroonu gümnaasiumi pinke, oli see nagu ilmutuseks. Meile ennenägematu uhke, massiivne hoone, avarad, suurte akendega jalutusruumid, tulvil rahvast suur saal, seinte ilustused, värvilised templiaknad, soome — meie arusaamise järele ka eesti stiil — see kõik pani silmad erakordselt särama ja palged õhetama: see on eesti hoone, see on eestlaste töö, eesti kunstitempél. Meie olime uhked ja rõõmsad. Vaadake, mida suudab eestlane! Ise loob, ise ehitab omale, oma rahvale. Näitame alles venelastele ja sakslastele, kui suursugune on eesti kunst, eesti töö. Ja mis see veel! Meie alles kogume ennast, meie kasvame, see on vaid esimene samm, kuid oodake, mis järgneb.

Juba enne, kui „Vanemuise“ taasehitamise kavad olid liikumas, kui käimas oli rahakogumine ehitamiseks, juba siis tärkasid Tartu noorte keskel ringid, kes harrastasid näitemängu (meie ringi kogumiskohaks oli õpet. Th. Tallmeistri õpilaskorter), kes orkestrimängu (kogumiskoht „Taara“ kõrval Harri ja Leo Sägade ärklitoas). Muruneiu nuttis ja igatses, orkester paukus ja mürtsus, ning oh seda ilu ja uhkust, kui need töötulemused leidsid realiseerimist „Taara“ saalis kinnises peoõhtus. Hoogu ja vaimustust oli palju, ning uue „Vanemuise“ uste avamine, millega kaasas käis uue ala võitmine, uue elukutse — näitleja — loomine, nagu kroonis sümboolselt ka meie, noorte, tööd ja püüeid.

Meil olid ees veel kõik võimalused. Igaühest meist võis saada üle Eesti kuulus näitleja, dirižent (ideaalkujuks alles Saksamaalt õpingutelt saabunud Juh. Simm), muusik, — elu oli meelitav, temas peitus väga palju ilusaid võimalusi. Ja tollaegne võimurahvas venelased? Need olid tihtigi hääd kooliseltsilised, vahelgi sõbrad, kuid ei neil polnud neid ringe, mis meil, ega ka seda sära hinges, mis meil — „tulevikurahva“ poegadel.

Võib-olla on aastad muutnud mind teatava määrani skeptikuks ja andestagu mulle meie tänapäevane noorus, kuid mul on vahel temast kahju. Noorte tungal, tundub mulle, ei põle tänapäeva lahedates iseseisva rahva oludes mitte enam nii heledalt kui kolmkümmend

Näitleja looming sureb eesriide langemisega

Surma eesriie on elust lahutanud Vanemuise teatritegelastest 1906—1936

Vabadussõja kangelased

KADAK, KARL, surn. sõjaväehaigemajas 28. II 1919

LIBENE, MARTIN, langes lahingus 3. III 1919 Marienburgi all

ALBRING, NATALIE

PALMBERG, BERNHARD

ALLIK, ERNST

PULST, HANS

ERS-MARTINSON, IDA

SEMM, RUDOLF

JUNGHOLTZ, KARL

TONDU, TOOMAS

JÕUMEEES, KRISTJAN

TRIIPUS, KARL

KUUSEMETS, JOHANNES

TUURAND, ALEKSANDER

LÜÜBEK, ELLA

ULST, ENDEL

OHAKA, MARTA

VARES, AUGUST

November, 1936

Vanemuise teater

aastat tagasi. Ma olen mõned head aastad õige tihedalt koolinoorsooga kokku puutunud — küll hoolekogu esimehena, küll vanematekomitee liikmena ja esimehena jälginud noorte tööd ning mul on jäänud mulje, mis ei räägi tänapäeva nooruse kasuks. Töötavad ju koolide juures praegu igasugused ringid, kuid paistis, ilma erilise hoota, ilma seesimise hingelise särtsuta. Kahtlemata mõjutab minu sellist hinnangut ka aastate perspektiiv, kuid usun, et oma tõetera on siin ka olemas. Vähe vist leidub meie noorte hulgas neid, kes teavad Eesti teatrite parimate näitlejate nimesid, ja kas leidubki üldse neid, kes koguvad nende pilte? Küll aga on noored vägagi kursis sellega, mis puutub kino suurustesse, ning ülesvõtteid kinonäitlejaist muretsetakse võileiva- ja taskuraha arvel sadade viisi.

Võõras kunst ja petlik sära on vallutamas noorte hinge, külvates sinna pessimismi ja eitavat suhtumist olevikku. Tung järele teha, jõuda sama kaugele ja veel kaugemalegi on loomulik ja endastmõistetav eriti noortele. Ja kui meie omal ajal vaatasime „Vanemuise“ mängu, kuulasime „Vanemuise“ orkestrit, tärkas meis loomulikult soov ja igatsus sama kaugele jõuda. Üllatada teisi oma võimetega, alles näidata, mida suudab eestlane — see võis küll jääda vagaks sooviks suurele osale meist, kuid see õhutas, ergutas ja tiivustas meid. Elu oli täis ilusaid võimalusi! Kuidas saab aga tänapäeva noorus reaalselt unistada särast, mida kino pakub: lossid, luksusautod, tualetid, maailma mõõtmata avarused ja võimalused — olgugi petlikud. Ja tulevik paistab väiksena, hallina, mõtete refleks põrkab tagasi teise äärmusse: poelett, kirjutusmasin, hall äripäev. Ning mürgine rahulolematu tungib hinge ja tumestab tulevikku: väike rahvas, väikesed võimalused!

Unustatakse kodumaa kaunid avarused, aasad kui lillede vaip, kaskede tasane, saladuslik sahin, jõed, järved, meri! Ning töö! Õilis töö selle maa kaunistamiseks, elu ilustamiseks, mida noorte nobedad käed küll kõik suudavad ära teha. Unustatakse ära, et need võimalused, mida iseseisev kodumaa suudab pakkuda oma noortele, on mõõtmatud, et eesti kirjanik, kunstnik, muusik ja näitleja lühikese ajaga on rajanud omale tee ja leidnud tunnustuse suurte rahvaste peres, seistes väarikana teiste kõrval. Ja kas ei ole kõik noored kutsutud järgnema neile ning veel ületamagi neid oma kodumaa ja enese hüvanguks? Selleks on tarvis vaid hoogu ja vaimustust ning tööd. Tööd, millele asutakse südame ja hinge andumusega ja mis meie oludes võrdlematult kergem on teha, kui ükskõik millises maailma tsentrumis.

Kolmkümmend aastat kõigest on eesti kutselise teatri iga, kuid ta on jõudnud tõelise kunsti aukartust äratavatesse kõrgustesse. See on väikearvuliste näitejuhtide ja näitlejate elutöö tulemus ning au ja kiitus nende nende töö eest. Otsigem ja leidkem võimalusi, et uuesti, nagu enne, kaasa haarata meie noori sellele tõelisele kunstile, mis on vaba kino petlikust pildist, vaba tualette demonstreerivaist mannekeenidest, vaba nukkudest, kelle sammud ja liigutused fotokaamera ees olenevad juhi niiditõmbest. Toogem noored uuesti sinna, kus enam tõelist elu, elulist kunsti. Eesti mees ja eesti naine, toogem nad meie suuremasse kunstitemplisse — eesti teatrisse.

VANEMUINE JA SELTSKOND

Tartu teatrielus on praegu käsil ja ees samasugused pingutused kui olid omal ajal Vanemuise hoone ehituse ning kutselise teatri loomise päevil. Siis viidi terve see hiiglaettevõtte, nii uue maja ehitamine, mis nõudis suuri majanduslikke pingutusi, kui ka uue ajakohase ja kunstiküpse esimese eesti kutselise näitetrupi väljakujundamine õnnelikult lõpule — ning seda kõik võõra võimu viltuvaatamisel ja 1905. a. sündmuste keerises. Vanema põlve tartlastel on meeles see vaimustus ja hoog, millega mindi, majanduslikkudele raskustele vaatamata, nii kuluka ettevõtte juurde. Aga meeles on ka see suur huvi ja poolehoid Vanemuise uuendatud näitetrupi töösse, mis K. Menningu juhtimisel otsis uusi suundi eesti lavakunstile ja tõepoolest tõusiski aastate jooksul kauaks ajaks meie parimaks teatriks.

Kui loodi uus Vanemuine ja pandi alus agara ning suurte võimetega K. Menningu juhtimisel kutselisele näitetrupile, siis ühines Tartu seltskond, Tartu linna rahvas ja Tartumaagi rahvas üheks võimsaks perekaks, kes heasoovlikult ning ohvrimeelselt toetas ja aitas ehitada uut hoonet, kes agara teatrikülastamisega lõi õhkkonna, milles uus näitetrupp võis innuga tööd teha ja areneda kunstilisele täiusele. See oli 1905.—1906. aastatel eesti rahvusliku visaduse ja tahtepingutuse suurimaid avaldusi — nii Vanemuise kui ka hiljem Estonia teatrimajade ehitus ja mõlemis kutseliste teatrite ellukutsumine. Nad viidi läbi haruldase üksmeelega ja nende avamised olid suursündmusiks ja võimsaiks rahvuslikeks meelevaldusiks kogu eesti rahvale.

Nüüd on olukorrad põhjalikult muutunud ja lavakunstist saanud üks meie kultuuri põhivarasid, nagu igal teiselgi maal ja rahval. Aeg on aga edasi läinud ja nõuded igapidi kasvanud ning teatergi peab pidama selle kõigega sammu. Sellepärast ongi praegu käsil Vanemuisel ja väiksemal määral ka Estonialgi vanaks saanud majade juurde- ning ümberehitused, et rahuldada neid nõudeid, mida üles seab praegune aeg ning teater täitma peab. Eriti toimub see ümberehitus ja ümberkorraldus suures mõõdus jällegi Vanemuises, nende mõlemi üheaegse, nii hoone kui ka näitetrupi osas. On ettevalmis-

Vanemuise seltsi praegune juhatus

Alumine rida, vasakult: K. PAHK, J. RAUDSEPP, esim. dir. J. PIIROJA, prof. E. EIN, dir. T. KANEMÄGI. Ülemine rida, vasakult: dir. A. JÕUDU, maaval. esim. O. PÄRLIN, A. PAU, toimet. J. KITSBERG, dir. P. KANARIK, FR. TUGLAS, A. REISNER, A. PÄASUKE

tusel teatrimaja laiendamine ja käsil juba mõnda aega sihiteadlik, pingutusrikas ja hoolas töö näitetrupis, et viia seda igakülgselt kunstilisele tõiusele.

Nii siis on Vanemuise elus jälle käes aeg ja olukord, mis umbes vastab sellele, mida üle elati 30 a. tagasi. Seda üksmeelt ja tahet meie paremate rahvuslike ettevõtete ning kultuurivarade heakäekäigu eest valvel olla peab jätkuma Tartu seltskonnal ka praegu, mis siis kõikidest raskustest üle viis.

Kui praegusel ajal majanduslikest muredest suurel määral riik on üle aidanud, jääb publiku ülesandeks toetada Vanemuist rohke teatrikülastamisega, et luua õiget pinda ja meeleolu sealseks tööks.

Teater ja näitlejad on väga tundlikud publiku suhtumisele oma asjasse. Kui seltskond ja publik huvi tunnevad tema vastu, kui nad kaasa elavad tema püüetele ja heasoovlikult ning heausuliselt suhtuvad temasse, siis loob see tööõõmu, mis kindlasti head vilja kannab ka kõige raskemate olude kiuste.

Näidaku siis Tartu seltskond, et ta seda suudab, mis suudeti 30 ja 71 aastat tagasi. Selleks on usku edusse ja armastust asja vastu vaja. Näidaku Tartu praegune seltskond, et ta oma ajaloo vääriline on.

AJAKOHANE TEATRIHOONE

Vist ei ole see liialdatud, kui ma ütlen, et „Vanemuise“ praegune teatrihoone ja elukutseline teater võivad koos pühitseta 30-dat aastapäeva. Need on lahutamata seoses üksteisega. Üks tingis teise. Uus teatrihoone nõudis elukutselist teatritruppi ja juhti. Elukutselisel trupil pidid jällegi avaramad võimalused olema töötamiseks, et töö ka vilja kannaks ja töötulemusi nähtavale tuua saaks.

Möödunud 30 aastat ei ole pikk aeg, kuid meie rahva kultuur- ja poliitilises elus siiski suurte tagajärgedega.

Ei saa üldse neid kaht ajajärku võrrelda.

Ma mäletan veel aega, augustikuul 1906, kus ma olin abiturient ja Riia polütehnikumi mineku eel võtsin veel enne kodumaalt lahkumist „Vanemuise Seltsi“ uue teatri- ja kontsertsaali avamisedustest osa. Milline hoog, milline vaimustus ja millised õnnest säravad silmad kõigil ja kõikjal sellest suurest saavutusest: uue maja avarates ruumides nähes uuendatud näitlejaskonda uue teatrijuhi all töötamas. Kõik paistis nii euroopalik olevat. Teater tulvil.

Kuid nüüd, 30 aastat hiljem, leiame, et meie hoone on väga keskpärase, ei vasta enam aja nõuetele ja ei paku mingisuguseid mugavusi. Meie oleme teatri vastu võrdlemisi leigeaks jäänud.

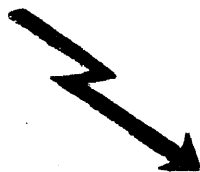
Tehnika saavutis, kino, on meil tugevasti võistleva hakanud teatriga. Kuigi viimasel ajal teatud hoogu on märgata teatrielus, kuid seda endist hoogu pole siiski. Meie nõudmised on vahepeal suurelt kasvanud.

Meie teeme eeltöid uue teatrisaali ehitamiseks, kus meie neid küsimusi küll põhjalikult kaalunud oleme, arhitektid väga palju visandeid valmistanud, enne kui meie saime jääda peatuma ühe juurde, mis meid enam-vähem rahuldab, kuid kuidas see 30 aasta järele jälle mõjub. Võimalik, et see ka enam ei rahulda ja selleaegsed tegelased, meie järeltulijad, jälle on sunnitud uusi võimalusi otsima ümber- või juurdeehituseks.

See on loomulik arenemiskäik ja kahju olekski, kui see teisiti oleks. Siis ei oleks meil ka edenemist ja arenemist olnud.

Püsigu meie teater ikka kunstiliselt kõrgel, arenedes ja uusi võimalusi ära kasutades. Selle hõlbustamiseks olgu meil ka ajakohane teatrihoone.

A. Jõudu

- PARFÜÜME
- KOSMEETILISI AINEID
- KAELA- JA KLEIDIEHTEID
- TUALETT-ARTIKLEID
- KRISTALL-ESEMEID

Prov. JUL. HIMMELHOCH
TARTU, VÕIDU 19.

KARL MENNING 1906—1914

ANTS SIMM 1914—1921

Vanemuise kutselise teatri direktorid

VANEMUISE KLASSIKAST

Vanemuise“ kutselise teatri sünniaastad olid revolutsioonilised mitte ainult 1905. a. sündmuste järel dustena, nad olid seda ka teatrikunstilises, sisulises mõttes. Üleminek vanast uude oli järsk kogu rindel. Uus maja, uus juht, uus näiteseltskond, uus näitekunst — murrang oli peagu sajabrotsendiline. Kõik oli uus, värske, uueaegne, otse nõelasilmast tulnud. Ainuke, mis mitte uus ei saanud olla, vaid alles kasvatuse teel selleks võis saada, oli teatripublik. Ja see on siis ka selliste murrangute nõrgaks küljeks, vähemalt esimestel päevadel. „Vanemuise“ uus maja, ülemaaline ettevõte, tõmbas esialgu rahvast rohkem kui see, mis seal majas tehti.

Nõnda üleminek August Vieralt Karl Menningile polnud mitte pikaldase evolutsiooni tulemus, vaid uus aeg lihtsalt murdis uksest sisse. Pööre, mis „Vanemuises“ sündis, oli hiljem otsustav kogu maa teatrikuultuurile. Menningil oli juhi iseloomu ja tahet ning ta oli saanud oma ülesannetele asudes välismaise ettevalmistuse. Ta oli autoriteet selles, mis ta tegi. Ja kui ta ka milleski eksida võis ning arvustust teenis, kodumaistest seisukohtadest lähtudes, siis isegi tema eksimised olid viljakamad kui Viera teatrist laiaks tallatud rajad. Ajast maha käinud diletantism asendati süstemaatilise teatristuudioga uues vaimus.

Uus „Vanemuine“ alustas oma

VOLDEMAR METTUS 1925—1931
teatri asutamisest alates

AUGUST SUNNE 1931—1932

näitlejaskonda ja publikut kasvata-
tama realistlikule teatrile, kaasa
haarates uuele ajale ka eesti näi-
tekirjaniku. Näitleja juures see
ümbersünd oli kiire ja edukas,
seisis ta ju otseselt juhi „käpa“
all. Ka teatri mõju kirjanikule oli
varsti ilmne. Kõige rohkem toe-
tas sõrga vastu publik. Menningi
teater ei mänginud publikule.
Menningi teater mängis autorile.
Et etenduse puhul ka publikut
oli, see oli juhuslik sattumus.
Publik istus vagusi ja suure saali
tõttu sageli kaugel lavast ning ta
ei tohtinud enesest palju märku
anda. „Vanemuise“ suur koos-
olekute-saal ei sobinud intiimse-
maks kooseluks lava ja publiku
vahel ning familjaarsust teater ei
sallinudki. Siit ongi pärit see
isesugune umbusk ja jahedus
Tartu teatri ja Tartu publiku va-
hel, mis läbi kõikide aegade on

kestnud tänapäevani. Ja mida
Viera teater mitte ei tundnud.
Menningi „Vanemuine“ on suur
teater oma ajaloolise nime poo-
lest. Aga tegelikult, oma äripäe-
va praktikas ta algul oli üsna til-
luke tänapäeva mõõtudega võr-
reldes. Uus „Vanemuine“ män-
gis kord või kaks nädalas ning
tema lavastused ei kestnud mitte
üle 2—3 etenduse.

Algupäraselt repertuaarilt lei-
dis uus kunstitheater vähe tuge.
Kuid ühe tala ja palgi avastas ta
ometi, see oli A. Kitzberg. Öel-
dakse küll: enne teater, siis draa-
makirjandus. Aga uus draama
ja uus „Vanemuine“ valmisid
ometi kõrvuti. Nõnda võis „Va-
nemuine“ oma kunstiteatrit avada
näidendiga „Tuulte pöörises“.
Siit peale külalavade Kitzberg
hakkas sammu pidama „Vane-
muise“ kutselise teatriga. Selle

AUGUST GAILIT 1932—1934

OTTO ALOE 1935 — siiani

arengu kõrgkohaks kasvas ja jäi „Libahunt“. Menningi teatri kunstiline küpsus langeb ühte viimaste aastatega enne Maailmasõda ja sedasama võib ka Kitzbergist öelda. Kodanline maailm püsis oma pärimetes ning võimaldas kunstile süvenemist. See stabiilsus kadus Maailmasõja alustamisega ega pole tänini tagasi saavutatud. Sõdade ja rahutuste ajad ei võimaldanud klassilise loomingu jätkumist. Ja nõnda me siis näeme „Vanemuise“ teatrit kiratsemas mitmeid aegu, samuti nagu Kitzbergi loominki ei suuda käes hoida „Libahundi“ taset. Aeg teeb temastki Tiibuse Jaagust följetonisti ja ajakajalise „Neetud talu“ autori.

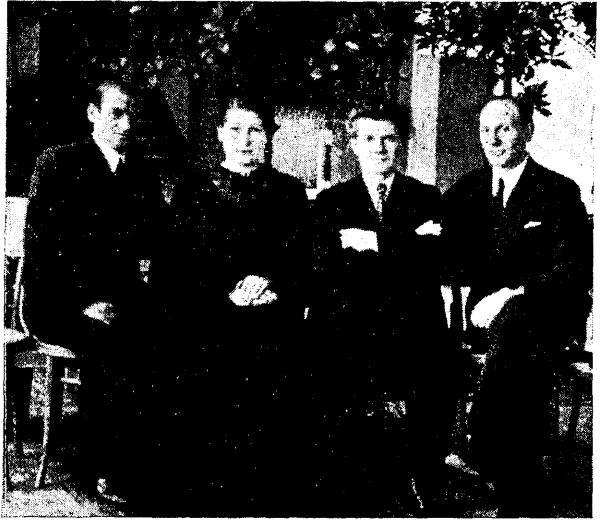
Menning ja Kitzberg enne Maailmasõda tähendavad uue „Vanemuise“ suurt, uhket klassilist ajajärku. See aeg tundub meile

sedade heledamana, mida kaugemale ta meist taandub. Pole kujutletav Menningi taastulek meie teatriellu. Kuid August Kitzberg elab värskest ja priskelt meie loominguilises tänapäevas.

Menningi põhinoodeks oli, et näitleja oma lavaelamustes oleks aus. Ta pidi tõeliselt selle läbi tundma ja elama, mis ta laval andis. Realismi võime tänapäev uuesti tõlgitseda, teda suurema aktuaalsuse ja dünaamikaga sisustada. Ent aususe nõue on realismi põhinoodeid ning selle voo- ruse kilbile tõstmise iga uusrealismi esimesi ülesandeid.

Samuti näeme, kui palju voo- rusi on Kitzbergil, mis meie aega sobivad. See ei ole mingi au- võlg, kui Kitzbergi „Libahunt“ kõikjal meie kutseliste teatrite juubelikavades seisab või kui meie mängime „Püve talus“ jt.

Vanemuise teatri praegused kõige vanemad tegelased. Vasemalt: näitejuht R. RATASSEPP, etteütlesja pr. A. PÖDER, muusikajuht J. SIMM, näitejuht J. PÖDER

Need on kõik täisväärtuslikud teosed tänapäevale. Meile avaldab suurt mõju Kitzbergi toonane „rahuaja“ mentaliteet. Kitzbergi lüürilises idealiseeritud realismis on nii kosutav end välja puhata sõdadest, revolutsioonidest, rahutustest, uue elu tõtust, mis meid juba üle kahekümne aasta on väsitanud.

Seepärast hülgame ta „Tuulte pööriseid“, kuid naudime ta rahvaluulelist, kunstiliselt selgunud „Libahunti“. Aeg nõuab jälle kirjanduselt rohkem idealismi, ühiskondlikku vastutustunnet, klassivahede tasandamist, leplik-

kust, nagu seda Kitzberg oskas anda. See ei tähenda, et me Kitzbergi jäljendama peame — ja kas me seda üldse suudamegi! Aga me märkame, et Kitzbergil voo-rusi oli, millede ravimine on hiljem hooletusse jäänud. Eriti draama alal võime temalt palju õppi-da. On aeg Kitzbergi juurde selles mõttes tagasi pöörduda, et meie kunstdraama sealt edasi ehita-taks, kus ta „Vanemuise“ klassi-lisel ajajätkul jäi. Sest ka Kitzberg ise murdis hiljem sellele suunale truudust, kuna rahutu, pöörane aeg ei olnud klassikale soodus.

H. Raudsepp

Kudumise, vaiba ja käsitöö

VILLAST LÕNGA

laos alaliselt suures valikus. Pudu- ja moekaupu, voodri- ja pesuriideid ning igasugu tarbeid rätsepatele. Hinnad odavad. Müük suurel ja väikesel arvul.

AUGUST LEIB

TARTUS, VÕIDU TÄN. NR. 15.

TUNGIV VAJADUS

R. Janno

Elukutselisus tähendab seda, et inimesele on antud võimalus täie tööjõuga pühenduda teatud ülesande teenistusse. Asjaarmastuslikkusel on ju kah oma võlud ning hüved ja mõnelgi puhul on nn. huviline kõrvalharrastus loonud tähelepandavaid väärtusigi. Kuid ta jääb ikkagi juhuslikeks, enamail korral pinnapealseks ja „lihtsameelseks“.

Seetõttu on loomulik, et meie teatergi alles siis hakkas looma arvessevõetavaid väärtusi ja sai teatriks selle sõna otseses mõttes, kui vastava ande ning võimega inimesed võisid täiemäärselt rakendada teatritööle. Esimesil aastail oli majanduslik tasuvus muudugi vägagi ahtakene ja lavainimestel tuli näidata kõva ohvrimeelsust, et kitsais palgatingimuses kuidagi „läbi tulla“ ning oma ülesannete kõrgusel seista.

Aastate kestel on ainelised tingimused meie elukutselises teatris tunduvalt paranenud. Aga peame ka kohe tunnistama, et need kaugeltki pole nõuetavale tööle ning pingutusile vastavad. Rääkimata väiksemaist elukutselistest teatritest, kus tegelaskonna tasunormid on nää tillukesed, et elukutselisus on sageli ainult kauniks sõnaks, on ka meie suuremad teatrid veel kaugel sellest, et oma tööjõududele võimaldada pisutki lähedamat äraelamist.

Praegustel juubelpäevadel tuleks sellele küsimusele pöörduda täit tähelepanu. Teadagi ei ole siin kerge lahendust leida, kuna teatrite majanduslik kadejõud riiklikele toetusile vaatamata on veel kaunikesti habras. Aga teiselt poolt on selge, et me ainult siis võime nõuda lavainimesilt vajalist kunstilist taset ning täit süvenemist oma ülesandesse, kui neile on võimaldatud väärne tasu tehtava töö eest. Majanduslikud mured ja murekesed lõhestavad tööindu, teevad inimesest sageli ainult tehnilise aparaadi, kus puudub see sisemine „säde“ ja tundevärskus, ilma milleta näitleja pole näitleja.

Meie teatri tuleviku huvides on seepärast esmajärgulise tähtsusega, et leida teid, kuidas elukutselisust viia näi kaugemale, et ta oleks tõesti ja igakülgsest elukutseline. Loodetavasti mõneks järgmiseks juubeliks on seegi küsimus leidnud soodsa lahenduse.

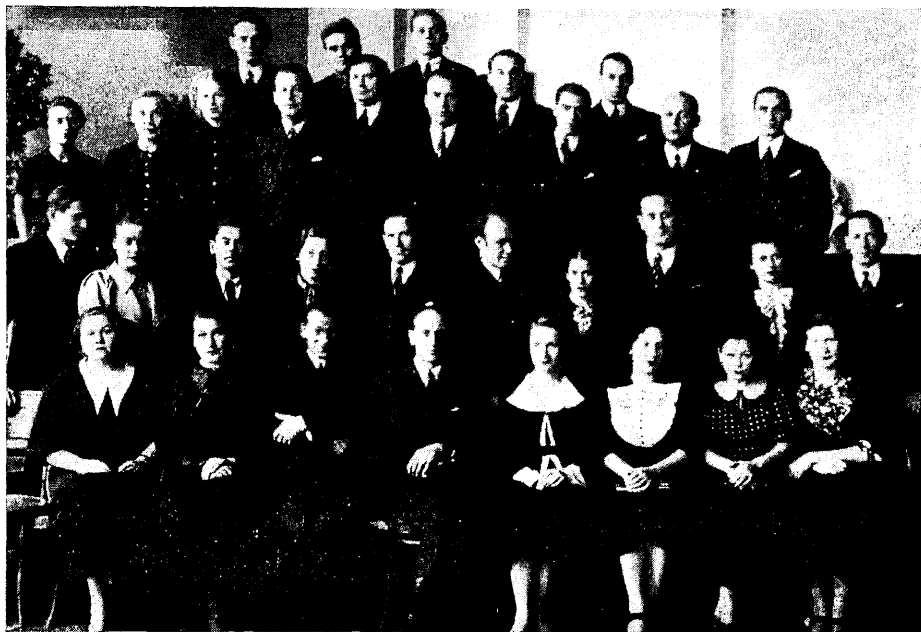
ADAMTAU TANTSUKOOL

TARTUS, VABADUSE PUIESTIK 12. TELEF. 4-27

on Lõuna-Eestis tooniandev. Grupid. Eratunnid. Väljasõidud.

TANTSUÕHTUD

igal pühapä. ja kolmap. kl. 1/2, 9 õht. Parim tantsumuusika.

„Vanemuise“ lepingulised näitlejad juubelihooyal

O. ALOE

VANEMUISE TEATER 1931—1936

Eelolevate ridade ülesandeks on teatri 30 a. juubeli tähistamisel anda konspektiivset ülevaadet „Vanemuise“ teatritegevuse üle viimase 5 aasta jooksul. Varemaja kohta on seda tehtud põhjalikumalt „Vanemuise“ teatri 60 a. juubeli puhul ilmunud albumis „Vanemuine“ 1865—1925 ja „Vanemuise“ kutselise teatri 25 a. juubeli puhul ilmunud ning V. Mettuse koostatud brošüüris „Vanemuise“ teater 1906—1931.

Vaatluse alla kuuluv aeg on väga lühike ülevaatlikumaks tagasiwaateks, seda enam, et see aeg on ühtlasi olnud „Vanemuise“ teatri ja seltsi siseelus murrangulisemaid. Vaadeldes selleaegseid seltsi juhatuse, teatri juhatuse ja tegelaskogu koosseise, näeme kõikjal võrdlemisi suuri muudatusi.

Võttes arvesse, et käesoleval hooajal teater tegutseb ja areneb ilma tähelepanuväärivate muudatuste ja uuendusteta, alustel, mis loodi töötamiseks 1935./36. hooaja alul, siis loobume käesoleva hooaja täpsamast vaatlusest ja piirdume vaid selle tööga, mis „Vanemuises“ tehtud ajavahemikul 1931/32 kuni 1935/36. Kogu seda perioodi haarav töö läheb otsingute, uuenduskatsete ning sellele lõpuks järgnevate reformide tähe all. Murranguaastaks kujuneb 1935./36. hooaeg. Piirdumegi siis peajasjalikult olukorra käsitlemisega vaatluse all oleva ajastu esimese (1931/32) ja viimase (1935/36) hooajaga.

C. TREUMUNDT

J. PÖDER

Vanemuise näitejuhid, alates kutselise teatri algusest

1931./32. hooajal kuuluvad „Vanemuise“ seltsi juhatusse:

Esimees V. Tubin, abiesim. V. Sumberg, kirjatoimetaja O. Mänd, abi J. Pirn, kassapidaja A. Pakosta, abi K. Lepp, majajasa A. Matteus, abi J. Sütt, ametita — J. Raudsepp ja K. Luik.

1935./36. hooajal on selleaegsetest juhatusliikmetest veel alles: K. Lepp ja J. Raudsepp.

Peale eelnimetatute kuulusid juhatusse veel: esim. A. Jõudu, abiesimehed E. Ein, K. Pahlk; kirjatoimetaja J. Kitsberg, laekahoidja J. Piiraja; majajasad: A. Pau ja A. Pääsuke; ametita N. Kaasik, M. Kukkk, O. Pärlin, F. Tuglas, E. Uuemaa.

Teatritoimkonda kuulusid 1931./32. hooajal:

F. Karlson, K. Ed. Sööt, pr. A. Suits, E. Martinson, asemikud: A. Eller ja M. Päss.

Nüüd teotseb selle asemel palju laialdasemate võimupiiridega teatritavalitsus, kuhu põhikirja järgi kuuluvad: Haridusministeeriumi esindaja, Tartu Linnavalitsuse esindaja, peakoosoleku poolt valitud esindaja, seltsi juhatuse poolt valitud esindaja ja teatri direktor ning nende asemikud.

Direktoreid on selle aja jooksul olnud 4 — V. Mettus, A. Sunne, A. Gailit ja O. Aloe, kuna 1934./35. hooajal toimus teatri juhtimine juhatuse ja teatritoimkonna kaudu.

Sama suured on olnud muudatused ka tegelaskonnas. 1931./32. hooajal tegelaskonda kuuluvatest:

1931./32. hooaja tegelased:

Beckmann, Alice; Berg, Egon; Berg, Hanni; Birk, Olli; Gailit, Elvi; Haas, Voldemar; Hallap, Fritz; Juhkamson, Amanda; Kalkun, Karl; Kukkk, Tamara; Kull, Leida; Kull, Johann; Kurg, Vambola; Konsa, Amalie; Kraav, Rudolf; Kruuda, Ernst; Lattik, Amandus; Libene, Nadežda; Lipp, Osvald; Lind, Valentin; Loigo, Valdeko; Makarov, P.; Martin, Leo; Martinson, Ferd.; Martin-

L. HANSEN

F. PETTAI

son, Osvald; Mettus, Voldemar; Nau, Heinrich; Naarits, Lia; Oja, Aino; Pöder, Julius; Pöder, Armilde; Pölde, Karl; Piller, Hans; Pulst, Hans; Tubin, Linda; Tiido, Olga; Tülkov, Voldemar; Rammi, Julie; Ratassepp, Elsa; Ratassepp, Rudolf; Reiman, Liina; Reinik, Elli; Rood, Robert; Rätsep, N.; Stukis, Elli; Suvorova, Ida; Sunne, August; Tamm, Salme; Teetsoff, Olli; Türk, Eduard; Türk, Maria; Taras, Martin; Vaino, Arnold; Vaino, Linda.

54 inimesest on 1935./36. hooajal „Vanemuise“ juures tegevad veel ainult järgmised 16 tegelast:

Berg, Hanni; Haas, Vold.; Juhkamson, Amanda; Kalkun, Karl; Kull, Johann; Kurg, Vambola; Kruuda, Ernst; Loigo, Valdeko; Naarits, Lia; Pöder, Julius; Pöder, Armilde; Piller, Hans; Tubin, Linda; Tülkov, Voldemar; Ratassepp, Rudolf; Suvorova, Ida.

Vahepeal, eriti aga just 1935./36. hooaja alul, on teatrit täiendatud uute tegelastega, nii et 1935/36 kuuluvad näitlejaskonda järgmised 36 tegelast:

Anton, Edmund; Aren-Viirman, Helmi; Jürgenson, Johannes; Kalkun, Karl; Kaasik, H.; Kruuda, Ernst; Kull, Juhan; Kroon, Tooni; Kukk, Tamara; Kurg, Vambola; Kopli-Viegandt; Lepik, Armand; Loigo, Valdeko; Lindau, Lisl; Liik, Albert; Lattik, Amandus; Niitof, A.; Nüssik, E.; Aluoja, Karl; Aluoja-Laoniit, Lilli; Otsus-Arbi, Velda; Piller, Hans; Pöder, Julius; Pulst, Angelika; Randviir, Aleks.; Ratassepp, Rudolf; Ratassepp, Valdeko; Ratassepp, Elsa; Rüütli, Alfred; Suvorova, Ida; Tanilov, Keete; Tannebaum, Alma; Torop, Elly; Tsopp, Mai; Tubin, Linda; Unt, Ed.; Uuli, Heino.

Koori koosseisus on alamalloetletud 35 tegelast:

Aland, Boris; Berg, Heinrich; Berg, Hanni; Burlakova, Lidia; Hiiob, Jaan; Hiir, Valter; Härm, Osvald; Ind, Richard; Jeeger, Endel; Juhkamson, Amanda; Johannes, Ida; Kangro, Fr.; Karotam, Elli; Lattik, Alice; Lill, Linda; Moss, Rolf; Naarits, Lia; Palm, Eduard; Parts, Johannes; Pallo, Erna; Peerna, Amanda; Raidla, Aavo; Rooma, Herman; Sarap, Helmi; Toding, Elfriede; Tilk, Alvi; Tober, Karl; Tülkov, Voldemar; Undrits, Rudolf; Valk, Johanna; Vornik, Salme; Voolar, Aleksander; Väljaots, Udo; Virsa, Raimund; Ziugand, Gerda.

P. SEPP

ED. TÜRK

Orkestri koosseisu kuuluvad peale muusikajuhtide Juhan Simmi ja Eduard Tubina 17 kindlapalgalist orkestranti:

Annuk, Karl; Belobrov, V.; Grünberg, Karl; Ennok, Anton; Juksar, Hartvig; Kangur, Elmar; Kivi, Peeter; Kuusik, Juhan; Kõomägi, Eduard; Meos, Eduard; Mursak, Boris; Mursak, Eva; Ojasson, Artur; Pitk, Adolf; Semm, Rudolf; Slatkin, Mendel; Toom, Peeter.

Peale ülemalnimetatute kuuluvad orkestri koosseisu ja honoreeritakse etenduste pealt:

Goldman, Schike; Holzmann, Richard; Erenbuch; Kere; Kannuste, Endel; Mürsepp, O.; Mursak, Israel; Poltan; Pärna; Schumann; Tuulse.

Tantsurühmadesse kuuluvad:

Vanemasse: Arb-Otsus, Velda (solist); Dmohovsky, Gerda; Leete, Kai; Pallo, Erna; Peik, Leida; Ratassepp, Valda; Rõigas, Lidia; Rotberg, Elmar; Saarik, Elfrida; Väljaots, Udo; Petersen, Nata (solist). Nooremasse: Anton, Edmund; Berg, Hanni; Jürgenson, Meta; Korjus, Erna; Lattik, Alice; Nigul, Aleksander; Kõks, Kaljo; Parts, Hilja; Parts, Linda; Sarapuu, Salme; Tammemäe, Elo; Voltri, Leida; Õigus, Karl.

Õpperühma 25 tegelast:

Burlakova, Lidia; Johannes, Ida; Kangro, Fr.; Karotam, Elly; Kasumets, Leida; Korjus, Erna; Kukk, Tamara; Leete, Kai; Lepik, Armand; Lill, Linda; Mandel, Vanda; Parts, Johannes; Peerna, Amanda; Rammul, Leida; Sarap, Helmi; Tannebaum, Alma; Tilk, Alvi; Tober, Karl; Toding, Elfriede; Undrits, Rudolf; Valk, Johanna; Voolar, Aleks.; Väljaots, Udo; Ziugand, Gerta; Õigus, Karl.

Püsivad on olnud kunstilised tehnilised jõud, kelledest vaadeldava aja perioodis on teatrist jäänud eemale haiguse tõttu ainult valgustaja elektr.-mont. August Vares, keda nüüd asendab Eduard Viktor. Dekoraator V. Haas, inspitsient K. Kalkun, etteütletaja A. Pöder, garderoobi valitseja A. Pulst ja teatri rätsep A. Megler on kõik teatri juures tegevad kauemat aega.

E. STUKIS

A. VIISIMA

Tehnilisse personaali kuuluvad:

Jõumees, Felix — sveitsar; Jõumees, Amalie — riidehoidja; Kangro, Paul — jumestaja; Kallas, Chr. — raamatupidaja; Kruuda, Hugo — teener; Leito, Karl — kojamees; Lepik, Armand — dekoraatori abi; Lepik, A. — pileetöör; Lestal, A. — pileetöör; Lemmikson, Ella — passija; Lööper, A. — riidehoidja; Masing, Galinducha — lokiija; Megler, Adele — riidehoidja; Nusberg, Evald — lavatöoline; Mats, Lida — pileetöör; Patrusov, Aleks. — tisler; Pikat, Salme — koristaja; Rammul, Roman — lavatöoline; Rettel, Richard — lavatöoline; Raidla, Aavo — raamatupidaja abi; Ratassepp, Elsa — kassapidaja, piletimüüja; Seer, Salme — riidehoidja; Stukis, Harald — asjaajaja; Tirol, Alice — büroo ametnik; Tomson — sveitsar; Viktor, Eduard — valgustaja; Viktor, Karla — lavatöoline; Viktor, Arnold — lavatöoline; Viktor, Hilda — pileetöör; Vares, A. — õmbleja; Moss, Rudolf — valgustaja abi.

1936./37. hooajaks lahkusid Vanemuise teenistusest K. Siim-Juse, Heino Uuli, Lisl Lindau, Tooni Kroon, Tami Kukk ja Mai Tsopp. Uuteks lahkunute asemele kutsuti: Alfred Mering — näitejuhiks ja näitlejaks, Silvia Leito — kostümeerijaks, Elsa Maasik, Olli Birk, Osvald Lipp, Endel Pärn ja Alexius Sagor — näitlejateks.

Peale selle täiendatakse uute inimestega koori, tantsurühmasid, õpperühma ning orkestrit. Toimub asjaajajate ja raamatupidajate vahetus. Uueks asjaajajaks kutsutakse hr. Artur Reisner ja raamatupidajaks August Tiit.

Tegelaste vahetus ongi ainsamaks tähelepanuväärsemaks muudatuseks 1936./37. hooaja töökavas. Muidu jätkatakse eelmisel hooajal püstitatud sihtjoonte arendamist, süvendamist ja kasvatamist ansambli-teatri suunas.

Eelpool märkisime, et murranguaastaks kujunes hooaeg 1935/36. Vaadeldes tagasi möödunud hooajale näeme, et see erines eelmistest

R. RATASSEPP

K. ALUOJA

nii sisuliselt kui vormiliselt. Seda põhjustasid juhatuse ja peakoosoleku poolt läbi viidud reformid teatri juhtimise ja siseelu ümberkorraldamisel, nagu teatri seltsist lahutamise ja oma eelarve piires tegutsemise võimaldamine, teatri juhtimine uutel alustel, kus teatri tegelikuks valitsejaks ja korraldajaks on teatrivalitsus, kes teatrit juhib automaatselt teatrivalitsusse kuuluva teatri direktori kaudu, kellele on kindlustatud, võrreldes varematega, avaramad tegutsemisvõimalused.

Teatrivalitsuse kaudu teatri juhtimine ja teatrile oma ilmekuse andmine on mõeldav nii kaua, kuni teatrit juhtiva kollektiivi enamus on üksmeelne ja järjekindel, selle lagunemisel peab teatri juhtimist ja edasijõudmist usaldama alatud mõtete ja teeside sügavemale kandjale. „Vanemuise“ teatrivalitsuses on õnneks see ühtlane ja üksteist mõistev kollektiiv olemas ning see olgu „Vanemuise“ teatri edu pandiks.

„Vanemuise“ teatrielu juhtiv teatrivalitsus loodab, et esimene eesti kutseline teater „Vanemuine“ on olnud auväärne eesti teatrikunsti arendamise kolle, kuigi aja jooksul seal nii mõndagi on läinud teisiti, kui see oleks pidanud olema.

„Vanemuise“ seltsi 70-dal juubeliaastal püstitati loosung: selle hooajaga peab Tartu teatrielus algama uus ülesehitav ajajärk, 70-dal juubeliaastal peab toimuma uuestisünd. Aasta hiljem — „Vanemuise“ kutselise teatri 30-dal juubeliaastal — võime rahuldustundega konstateerida selle teostumist. Veel rõõmustavam on see, et publik tegelaskonna ennastsalgavat tööd ei jätnud kviteerimata tunduvalt suurenenud

H. UULI

J. KULL

teatri külastamise näol. Nii tõusis vaatlejate arv eelmise hooaja 48.308 vaatlejalt 76.640 vaatlejale ja kassa 25.235.— kroonilt 42.661.32 kroonile. Tähelepanuväärseid tulemusi on andnud ka teatri kunstilise külje tõstmiseks mitmete erialade juhtide ametissekutsumine, kelledest esijoones mainiksin peanäitejuhti K. Aluoja-Ottot, kelle õlgadel on näitejuhtide töö koordineerimine ja kogu näitlejaskonna ühiseks ansambliks kasvatamine.

Teiseks liikumisjuht prl. Ida Urbelit, kelle ülesandeks on näitlejaskonna kehalise arengu ja elastsuse eest hoolitsemine võimlemise ja kehatehnika abil ning kogu lavalise liiklemise järelevalve. Peamiselt aga möödunud hooajal moodustatud tantsurühmade juhtimine, millised praegu töötavad edukalt kahes koosseisus. Vanemasse, järjekindlalt esinevasse rühma kuulub 11 ja nooremasse 9 tantsijat. Peale selle tegutsevad veel 2 tantsurühma lastele. Väikeste eelkooliealiste rühmas on 11 last ja kooliealiste rühmas 25 last. Nende rühmade töö on rajatud tulevikulootustele, kuna need praegu on suutelised vahest ainult vähemnõudlikes lastenäidendites esinema. Siingi kasutatakse peaausjalikult täiskasvanute tantsurühme.

Kolmandaks kutsuti ametisse kunstnik-kostümeerija konsultant. Kuna siin vastavat vilunud jõudu polnud, katsetati noore pr. Karin Siim-Jusega, kelle esimesed kostüümi kavandid töötasid mõndagi huvitavat. Pr. K. Siim-Juse aastane töö osutus sellevõrra väärikaks ja väljapaistvaks, et teda käesoleva hooaja algusest kutsuti „Estonia“ teatrisse samale kohale, kus tema töö arvustuse ja publiku hinnangu järgi on leidnud üldise tunnustuse.

Uute jõududega püüti „Vanemuise“ teatrit täiendada nii palju kui see antud silmapilgul vähegi võimalik oli. Peale pea kõikide teatrite juurest „Vanemuisele“ võidetud uute näitlejate täiendati tegelaskogu ja nn. teatrikoori veel väljastpoolt võetud uute jõudu-

A. MERING

A. RANDVIIR

Osa näitejuhte, nimelt K. Mering, A. Simm, V. Mettus, A. Sunne ja H. Piller on ära toodud selles ajakirjas teisel

dega, milleks korraldati vastavad katsed. Katsetel käis 92 inimest, kelledest tantsurühma, kaastegelaskogusse ja õpperühma võeti vastu 19 inimest. Rõõmustavalt peab märkima asjaolu, et õpperühma astus rida inimesi ka varema „Vanemuise“ pere hulgast.

Märkimisväärseks uuduseks oli teatri oma ajakirja „Teater Vanemuine“ asutamine, mille esimene number ilmus möödunud hooaja alguseks. Ajakirja sihiks on teatri ja publiku üksteisele lähendamine. Tahtes pakkuda ülevaadet kogu teatrielu kavatsusist, valgustades eriti „Vanemuise“ teatritööd ja selle põhimõtet, ilmuks perioodilise väljaandena iga „Vanemuise“ teatrielus tähtsama sündmuse ja suurlavastuste puhul. Möödunud hooajal ilmus üldse 6 numbrit. Esimeseks toimetajaks oli E. V. Saks, praegu E. Roone.

Teatri kunstilise töö korraldamisel mindi välja põhimõttest, et teatri ülesandeks ei tohi olla seevõrra kõnelda ja õpetada, kui haarata ja veenda, ja selleks püüti ja püütakse „Vanemuise“ näitlejaskonda koondada neid, kes juba midagi võivad, kui ka neid, kel selleks olemas ainult annet ja eeldusi. Ei tohi unustada, et peatähtsus teatris on näitlejaskonnal ning asjatundlikul juhtimisel.

Täpsemat ülevaadet möödunud hooaja tegevusest võimaldavad möödunud hooajal ilmunud „Teater Vanemuine“ nr. 1—6 ja käesoleva kirjutise lõpul toodud tabel 1935./36. hooaja tegevusest. Heitkem nüüd pilk vaatluse all oleva perioodi varematele hooegadele.

Vanemuise kauaaegne dekorator
V. HAAS ja põline muusikajuht
J. SIMM

1931./32. hooaja avatükiks ja ühtlasi teatri 25 a. juubeli pidulikuks etenduseks on valitud A. Kitzbergi „Tuulte pöörises“ Ants Simmi juhatusel. Sama teose esilavastus oli 13. (26.) augustil 1906. aastal „Vanemuise“ kutselise teatri ja eesti esimese teatrihoone avamisetendusena.

Tegelaste seekordne koosseis on: Samades osades on varem esinenud:

Jaak	R. Ratassepp	H. Rebane (praegu Eesti saadik Soomes), K. Triipus, N. Libene, A. Laabus. M. Mieler, A. Altleis, J. Jakobson, O. Sander.
Leena	L. Tubin	K. Kadak, A. Teetsov, J. Järve, J. Vaher.
Kaarel	J. Pöder	J. Ring, A. Kongs
Jaan	A. Simm	K. Schlossmann, E. Türk, E. Bergmann, A. Jakobson
Anu	A. Konsa	H. Tiedt, E. Jürman, H. Möller
Hans	V. Kurg	A. Tamm
Mats	L. Hansen	L. Kurg
Mai	E. Reinik	L. Reiman, I. Tüür
Kärt	S. Tamm	H. Nops, L. Reiman, M. Möller, M. Lindmann
I külaline	O. Teetsoff	F. Karlson, L. Hansen, M. Möller, F. Pettai, A. Sisask
II külaline	N. Libene	J. Ring, L. Simm, R. Leesment, H. Helas, P. Andrekson.
Karjapoiss	I. Suvorova	
Vana naine	E. Ratassepp	

Juubeli etenduse puhul ilmub „Postimehes“ F. Karlsoni mälestusi „Tuulte pöörises“ tsensori pihtide vahel.“

Arvustus arvustab veel kord tükki, märgib mööda minnes tege-

A. MARKUS

Paremal — A. KONSA

Vanemuise teatri kauaaegsed näitlejad

lasi ning püüab tõmmata võrdlusjooni esilavastuse ja olnud juubeli-etenduse vahel.

Ühtlasi allakriipsutatud joonena läbibistab kõiki arvustusi Tartu publiku teatrilt ja juubelietendustest eemalejäämine.

Teiseks pidulikuks esietenduseks on A. Adsoni 3-v. näidend „Lauluisa ja kirjaneitsi“. Näitejuht Ed. Türk, Enn Võrgu muusikaga.

Peategelased: lauluisa — A. Sunne, kirjaneitsi — L. Reiman, postipapa — A. Vaino.

Kuna peakujud Jannsen, Koidula ja Kreutzwald on „Vanemuisega“ väga tihedalt seotud, siis sobivamat juubelitükki leida oli võimata. Esimene — „Vanemuise“ kauaaegne president, teine — oma „Saaremaa onupoja“ esietendusega jaanipäeval 1870. a. teatrietendustele Eestis aluse panija. Kreutzwald — „Vanemuise“ auliige ja auesimees.

Arvustus on pieteetlik. K. A. H. küsib:

„Ei tea, kuidas see näidend siis mõjuks, kui meie ei teaks, et lauluisa on Kreutzwald ja kirjaneitsi Koidula? Kas oleks näidend ise puht näitelavaliselt ja kunstiliselt nii huvi köitev?“

Lavastusele heidetakse ette pinnapealsust, ajastusse süvenemata. Tahetakse sama lavastust näha uuesti, hoopis teisel instsenatsioonil, teisel osade jaotusel, teisel läbitöötamisel — üldse hoopis teis-

O. TEETSOV

L. REIMAN

suguses teatrisuunas ja teatrikultuuris. Sama lavastuse arvustuses „Postimehes“ nr. 255 — 20. IX 31. H. Viisnapuu kurdab:

„Vanemuise“ lavaasjad ei ole põrmugi enam nagu need peaksid olema. Juba tundub, nagu ei huvitaks Tartu seltskonda „Vanemuise“ teater sugugi enam. Viimase lavastuse fiasko ei tulnud igatahes mitte juhuslikult. Kõige selle algpõhjaks on „Vanemuise“ teatripoliitika vildakus, kultuurilise juhtimise juhuslikkus ja järjekindlusetus. Juba aastate viisi oleme võinud märgata ebastabiilsust „Vanemuise“ üldises juhtimises, oleme võinud näha, kuidas teatri kunstiline suund otsib välisefekte, vajutab lavastuse välispoolele, jättes näitleja mehaaniliseks osakandjaks, kes sobib igasse dekoratsiooni. „Vanemuise“ teatritruppi on kogunud näitlejaid, kelle koht oleks muul alal. Näitleja kui sarnane on jäänud teatris kõrvaliseks asjaks“.

Samas arvustuses kurdetakse järjekordselt praeguse lava ja saali puuduste üle. Samas märgib veel arvustaja:

„Kui meie kuuleme ja teame, et Tallinna publik väga sagedasti läheb teatrisse just selleks, et näha, kuidas üks ja teine näitleja mängib teatavat osa, siis Tartus oleme küll nõnda kaugel, et ühe või teise näitleja mängu pärast küll tartlane ei tõsta jalga teatrisse.“

Arvustuse viimase osa kohta peame nüüd 5 a. hiljem märkima, et selles osas nüüd palju muutunud on. Praegu tuleb küll veel kurta teatripubliku ja just intelligentsema teatripubliku üldise vähesuse üle, kuid teatri ümber on koondunud juba mõnesajapealine tõsiselt teatrist huvitatud publik, kes on huvitatud ja jälgib põnevusega teatri kõiki katsetusi ja algatusi. Soovida jääb vaid, et see hulk suureneks.

Järgmiseks sõnalavastuseks on „Surmamõistetute vanglas“, John Wexley näidend 3 v. V. Mettuse lavastusel — eelmisest hooajast, mis aga sel hooajal läheb kõigest 1 kord.

A. KITZBERG
„Tuulte pöörises“ autor

A. VIERA
Tartu teatripioneer

Juba 7. X 31 tuleb esietendusele J. Galsworthy 7-pildiline näidend „Katus“ E. Türgi juhatusel. Arvustus märgib ära mitmesuguseid puudusi, kuid kogumulje sellest on rahuldav. Märkimisväärne on see, et näitejuht intiimsuse ja kodususe saavutamiseks oli vaatesaali vaheseinaga poolitanud, mis puhul „Päevalehe“ arvustaja J. Semper märgib:

„... oli juba ette arvestatud seega, et publikut palju ei tule ja saal oli vaheseinaga poolitatud. Seetõttu muutus see küll kuurilisemaks, aga näitlejad vähemalt ei tarvitsenud end tühjaks karjuda.“

S. Aleichemi juudi 5-p. rahvatüki „200.000“ esietendus on 4. XI. 31 V. Mettuse juhatusel, millisest lavastusest loodetakse kassatükki. Kuigi selle lavastusega ei suudeta täiemääraliselt rahuldada nõudlikumat teatripublikut, valitseb saali ja lava vahel tihe kontakt.

Suuremat tähelepanu esimesese poolhooaja lavastustest väärrib Henrik Visnapuu „Meie küla poisid“ lavastus E. Türgi juhatusel, mille esietendus oli 25. novembril 1931. a. Juba tüki lavaletoleku eel on Tartu kirjandusilmas ja kohvikuis tavalisest suuremat elevust tunda, mistõttu siis ka „Meie küla poiste“ etendused leiavad rohket ja sooja osavõttu. Sama tükiga külastatakse hooaja lõpul Tallinnat.

Tähelepanu vääriv lavastus on ka H. Ibseni „John Gabriel Borkman“ V. Mettuse juhatusel. Osakandjatest annavad parimad kujud nimiosaline A. Sunne ja pr. L. Reiman — Borkmani armastatu osas.

Osa arvustust küsib: „Kas on mõistlik tegu anda „Vanemuise“ laval Ibseni kogu elutarkuses ja võrdkujudes?“ Ja samuti hädas kui praegu on teater olnud ka siis läbi lae-põranda kostva restoranimuusikaga, sest nagu arvustus märgib, toimus Borkmani suristseen mürt-suva quick-stepi saatel.

Seisavad: H. Möller, T. Mutsu, K. Triipus, A. Markus, A. Teetsov, F. Pettai, E. Türk, M. Lind, L. Pölde. Istuvad: A. Konsa, E. Möller, K. Menning, O. Teetsov, A. Simm, T. Tõndu, L. Hansen.

Vanemuise näitlejad ringreisil Tallinnas a. 1911

1931./32. hooaja II-ne poolaasta algab nagu eelminegi algupärandiga, milleks H. Raudsepa „Põrunud aru õnnistus“. Väärib märkimist, et sel hooajal „Vanemuises“ on osutatud algupäranditele märksa suuremat tähelepanu kui varemastel aastatel. See on arvult juba 4-jas algupärand. „Põrunud aru õnnistus“ läheb Ed. Türgi lavastusel. Esietendust saadab sama menu kui meie teisigi algupärandeid, kuigi see ei ulatu sama autori „Mikumärdi“ eduni.

Hea kunstilise kaalu ja hinnangu võidab ka järgmine sõnalavastus, J. Gordini „Mirele Efros“ eelmisest hooajast, mis ühtlasi on teatri külaskäiguetenduste kavas Tallinnas, leides seal samuti üksmeelset kiitvat hinangut.

Kergema vahepalana läheb 21. I 32 H. Müller-Schlosseri „Rätsep Wibbel“ Ed. Türgi juhatusel, mis näitlejate tugevalt antud karakterkujudest hoolimata jääb üldiselt kahvatuks ega suuda laiemat huvi võita. Sellele järgneb V. Mettuse lavastus Ed. Türgi 25. a. lavategevuse juubeliks F. Wedekindi „Simson“, kus nimiosas esineb juubilar. Meie ajale veidi kange ja võõras „Simsoni“ lavastus leiab suuremat tähelepanu ainult juubelietendusel, kuna järgmised lähevad

väga vähestele publikule, sellest hoolimata, et lavastus oli jõuline ja haarav.

Erilise tähelepanuta möödub V. Mettuse järgmine lavastus — J. Lamarre'i 3-vaatusl. näidend „Ostetud armastus“. Kuigi nii teos kui lavastus oleksid väärinud palju rahvarikkamat osavõttu.

Märksa suurema tähelepanu osaliseks saab Zofja Nalkovsky 3-vaatusl. näidend „Naiste maja“, mille tegelasteks ainult naised. Kuna autoriks samuti naine, siis, jäädes põhimõttele truuks, jäetakse naisele ka selle lavastamine, kelleks valitakse pr. Liina Reiman, kes lavastajana toimis maitsekalt kuni viimaste pisisasjadeni.

Hooaja viimane sõnalavastus „Piinlikult ebaaus“, P. Sturges'i komöödia 3 vaatuses, läheb jällegi V. Mettuse juhatusel ja valmib esietenduseks 14. IV 32. See pinnapealne kevadmeeleoludele pretendeeriv komöödia ei leia publiku ega ka arvustuse poolt kuigi suurt tähelepanu, mida osaliselt tuleb seletada kevade pealetulekuga.

Ooperilavastusi sel hooajal ei lavastata.

Operettidest toodi sel hooajal kohe peale juubelit esimesena lavale Sacha Guitry 5-p. operett „Mariatetta“ O. Straussi muusikaga E. Stukise lavastusel — J. Simmi ja Ed. Tubina muusikalisel juhatusel. Liikumisjuht — R. Rood. Arvustus sellele lavastusele erilist tähelepanu ei omista. Publiku osavõtt, võrreldes teiste operettidega, kasinavõitu.

Järgmiseks operetilavastuseks on „Lõbus talupoeg“ R. Roodi lavastusel.

21. X 31 tuleb lavale B. Granichstaedteni 3-vaatuseline operett „Nero armastus“ E. Stukise juhatusel, mille menu on keskpärane. Järgmise opereti esietendus on juba 13. nov. — jällegi E. Stukise lavastusel: E. Kalmani „Sügismanööver“, milline aga kassaliselt õiget vedu ei võta. Veel nõrgemalt läheb aga 2. jaanuaril 1932. a. uuekordsel ettekandel „Metsaülematütar“, 3-vaat. G. Jarno operett.

Järgmine operett „Viktoria ja tahusaar“ antakse täpselt kuu aega hiljem, 2. II 32 A. Vaino lavastusel. See Paul Abrahami operett leiab eelmistest suuremat tähelepanu nii arvustuses kui ka publiku poolt.

Seni lavastatud kuuele operetile lisaks tuleb 15. III 32 esietendusele J. Offenbachi 9-pildine „Ilus Helena“, samuti A. Vaino lavastusel.

Lastetükkide hooaeg avatakse juba 4. oktoobril G. Bassewitz'i 5-pildilise lastenäidendiga „Peetrikese sõit kuu peale“ A. Sunne juhatusel. Saatelehel ja eelreklamamis rõhutatakse, et edaspidi kavatakse lastelavastusi enam pakkuda. Neid antakse väga hoogsalt, sest järgmine lastelavastus on juba 1. nov. jällegi A. Sunne juhatusel: M. Mölleri „Blondhaldjake“, ja 6. XII sama autori „Murude imekannel“, kuna 26. XII mängitakse C. Görneri muinasjuttu „Lumememmes“ A. Vaino juhatusel. 17. jaanuaril 1932 mängitakse lastele A. Sunne „Tähepoega“, mis arvult sel hooajal juba neljas lastelavastus ja viies algupärane.

Hooaja eelviimaseks lastelavastuseks on Viki Baumi „Hüplik-

„Vanemuise“ lavategevus ja kassatulemus arvudes
13. 8. 1906 — 30. 6. 1936.

Aastate nimetus	Etenduste arv	Lavastatud näite- mängude arv		Pääserähtedest sissetulnud summa	Ostetud pääserähtede arv
		uusi	vanu		
1906	20	11	—	4.994 rbl. 70 kop.	7.476
1907	63	27	9	9.004 „ 47 „	21.388
1908	60	26	16	8.248 „ 85 „	19.654
1909	68	18	24	9.748 „ 48 „	22.000
1910	84	19	34	11.937 „ 60 „	30.528
1911	82	19	38	10.310 „ 27 „	26.401
1912	92	23	38	12.658 „ 44 „	33.338
1913	103	31	34	12.931 „ 70 „	33.586
1914/15	155	20	100	18.042 „ 49 „	58.016
1915/16	103	14	(?)	18.859 „ 05 „	35.220
1916/17	88	17	39	25.613 „ 35 „	35.453
1917/18	140	13	57	95.168 S. O. mk.	46.545
1918. 19	141	10	41	222.118 mk.	52.140
1919/20	136	07	31	637.158 „	53.753
1920/21	158	13	31	2.735.431 „	51.726
1921/22	107	22	19	1.496.438 „	30.097
1922/23	157	23	32	3.175.590 „	62.128
1923/24	142	22	24	3.247.090 „	46.253
1924/25	148	26	18	4.489.785 „	58.965
1. 5. 25 — 31. 12. 25	79	15	14	2.507.500 „	29.391
1926	160	24	18	4.700.215 „	55.812
1927	149	23	13	4.412.492 „	47.448
1928	141	19	14	41035.60 Kr.	46.220
1929	176	16	19	41325.93 „	72.223
1930	165	15	23	33409.73 „	55.920
1. 1 — 1. 7. 1931	97	10	12	13998.60 „	25.872
1931/32	153	20	16	24431.21 „	36.747
1932 33	180	19	11	23803.42 „	50.118
1933 34	183	18	22	29248.83 „	60.743
1934/35	161	19	14	25235.— „	48.808
1935/36	288	19	8	42661.32 „	76.640
	3979	578	769		1.330.069

nukkude meister“ A. Sunne juhatusel ja viimaseks F. Virkhausi „Seiklusrikas talveöö“ V. Mettuse juhatusel.

Lastetükkidest suurema menu osaliseks saab „Hüpinkukude meister“ — kannatades välja 4 etendust.

Silmatorikavad on selle hooaja sagedased maskiõhtud. Seda negatiivset nähet tasakaalustab see, et võrreldes varemate hooaegadega nüüd märksa enam on antud algupärast repertuaari.

Aukartust äratav on ka selle hooaja tööhulk, kuna on antud 20 uuslavastust ja korratud vanu 16, kokku — 36 lavastust. Et selline töökoorem ei tulnud asjale kasuks, tõendab etenduste üldarv, mis hooaja jooksul oli kõigest 153 etendust.

Andnud sellest hooajast põhjalikuma ülevaate, peatume järgmiste hooaegade juures lühemalt, piirdudes peamiselt ülevaateklippude tabelitega üksikhooaegade viisi ja ajavahemiku kriitilise ülevaate ning üksiktegelaste hinnanguga, mida jätkame „Teater Vanemuise“ järgmises numbris.

Vanemuise pere üldpilt juubelihooajal

VANEMUISE TEATRILE

Rasmus Kangro-Pool

Vanemuise teater pühitseb tänävu oma kutselise tegevuse 30 a. juubelit, mis tähistab ühtlasi kogu eesti teatrielu 30 a. kutselist iga.

See ei tähenda, et meil teatrielu varem hoopis oleks puudunud. Ei, laulu ja muusika selts Vanemuine, samuti teised seltsid teistes linnades korraldasid näitemängu-õhtuid juba ammu varem — 30 a. eest näitemängutegemise asjaarmastus asendus eesti näitekunsti püüuga. Vähemalt põhimõtte seati nii üles ja tööd tehti selle tähe all.

Kui näitekunsti tööhingestus, lavastus- ja mängimislooming, kogu teatriõhkkond möödunud 30 a. kestes alati ei suutnud olla kõige rahuldavam, siis olenes see suurel määral meie kunsti noorusest, osalt üldse kunstikultuuritusest, osalt majanduslikest tingimustest, osalt teatrite valitsemise süsteemist.

Olgu nüüd sellega. Kuid nüüd oleme kõik tunnistajaiks, et vaatamata puudustele eesti teater on lühikese aja kestes suuri pingutusi teinud ja tõhusate kunstiliste saavutusteni jõudnud. Meie mitmesuguste vaimualade saavutuste kõrval ei ole teater teistest vähem pinget avaldanud.

Vist kunagi ei ole meil teatrikultuuri küsimusi nii elavalt käsitletud, kui viimaseil aastail. Kus suitsu, seal sooja — teater on jõudnud meheikka ja seab mehe järelekaalumise oma uusi samme.

Kui läinud aastal laulu ja muusika selts Vanemuine pühitses 70 a. sünnipäeva, siis pilk tagasi viis meid sinna, kus teostus eesti

rahva ärkamine ja esimeste samumude seadmine kavakindlalt otsitud vaimuvalguse poole.

Tartu Vanemuine sai keskkohaks, kust läbi on käinud kõik meie rahvamehed ja aatelised mõtted, mis rahva hariduse edendamist kandsid. Tartu asus maa keskaigas ja sai ka vaimses mõttes meie rahva südameks. Tartus olid ülikool ja idealism tooniandvad, kuna teised linnad olid väikesed ja Tallinnas tooniandvaiks olid kubermangulinna ametkonnad ning sadamalinna äritsemine. Ei kujunenud ilma põhjustavate mõjutusteta nii, et edaspidigi vene ajal Tallinnas toonitati majanduslikku mõtlemist, Tartus aga arendati rahvuskultuuri idealismi.

Vanemuise vanas seltsimajas kord J. W. Jannsen algatas esimesi laulupidusid, Lydia Koidula mängis näitemängu ja Jannsen, Hurt, Jakobson, Grenzstein, Kunder, Hermann pidasid kõnesid. Vanake Kreutzwald, kolunud Võrust Tartu, istus seal saageli ja mölgutas oma kauneid mõtteid. Aug. Viera lavastas näitemänge ja juhatas orkestrit nii innukalt, et näitetrupp käis külaskäiguetendusi andmas isegi Riias ja Peterburis.

1906. a. Vanemuine sai uue uhke hoone, mille tähtsus kultuuritemplina ulatus üle maa. Samal ajal Vanemuine tõmbus tagasi laulult ja muusikalt ning suunas peategevuse elukutselisele teatrile. Samal ajal sündis ka Tallinnas elukutseline Estonia teater.

Kui Vanemuise teatri käes kord oli kunstiline esirind ja

nüüd tema osatähtsus on väiksem, siis pole midagi imestada, sest iseseisvuspäevil Tallinn sai pealinnaks, mis enesesse kokku tõmbas väga palju meie rahva ainelist ja vaimset jõudu. Eesti omariikluse ehitamine vajas võimu kujundamiseks palju inimesi, aga võim ja poliitika tõmbavad ikka meelitavamalt kui vaim.

Tartu on nüüd veel vaid ülikoolilinn, kus tudeng kehvalt elutseb ja õpetatud mehed teevad vaikselt teaduslikku tööd ning teised linnakodanikud elavad peost suhu.

Vanemuise teatritegevusele ei võinud linnaelu selline kitsamakskujunemine jääda mõjutuks. Vanemuisel oli kord nii aineliselt kui vaimselt üsna kitsas käes. Ta oli väsinud ja vaimutu, ta ummistunud elujõud vankus.

Üsna lühike aeg tagasi Vanemuine tegi suuri ümberkorral-

dusi ja värskendas põhjalikult oma mentaliteeti. Nüüd juubeli-aastal vaatab ta uue värskusega uutele ülesannetele, mis viivad tuleviku tõusudele.

Vanemuise vana seltsimaja hukkus tules 1903. aastal. See oli nagu näpunäide sellele, et 1905. a. tugevais käärimisis teostunud rahva kultuuriline uus ärkamisaeg vajab tegevust hoopis suurejoonelisemal kujul.

Jaan Tõnisson lõi siis Tartus laineid. Kogu energiaga tagus ta rahvusaateluse terast. Tema ja ta ringkonna tahtest ning vaimustusest kerkis uus kunstitempel, kus eesti kutseline teater nüüd juubeldab. Kui vahelgi tõtatakse õpetama, et rahu olevat ülimaks arenemise pandiks, siis mina jään ikka äratundmisele, et vaid r a h u t u n g uute võitude poole võib neid võitused anda.

Kui enam kui 30 a. eest ajakir-

Kvaliteet õlled:

Pilsen

Eksport Pilsen

ja

karastavaid jooke

ANTS SILVERE õlletehas

„Livonia“

LUGEJATELE

*Teatri juubelist tingitud kaastöö rohkuse tõttu pidi osa artikleid ja jooks-
vat materjali (üksik. lavastuste pildid jne.) järgmisse, s. t. jõulunumbrisse jääma,
mida nii autoreid kui ka lugejaid lahkesti vabandada palume.*

randuse kaudu avalikult pöörduti rahva poole üleskutsega, et meie vaimline areng vajab väärikat kunstihoonet ja et seda ei saa mitte vene riigivõimult, vaid ainult rahva enese ühisel tahtel, siis rahvas võttis tuld. Talumehed tõid kive ja palke, kodanikud ja koolipoisidki korjasid korjanduslehtedega raha, seltskond andis ohtralt kingitusi.

Aia tänava künklik lage plats kadus ja asemele kerkisid kiirelt müürid, mille suurus linna elanikkonna pani seisatama ja imes- tama. Eriti vaimustatud oli rahvuslikult meeletatud õppiv noorsugu. Mäletan, kuidas päevast päeva käisime ja peatusime ehituse juures ja otse nagu lugesime uusi kive, mis päeva jooksul müüridesse juurde tulnud. Nooruses põles siis G. Suitsu elu-tuli ja põnevusega oodati aega, mil see tuli kõige suurema leegina põleb uues kunstitemplis...

1906. a. toimus kolm suursünd- must korraga: Vanemuise uue hoone õnnistamine ja avamine; esimene eesti suurem kunstinäi- tus E. Ü. S. saalis ja põllumeeste seltsi näitus.

Kui kord C. R. Jakobson oli

öelnud Viljandi põllumeeste selt- simaja nurgakivi panekul, et küll kord selle hoone kivid kõnelevad, siis 30 a. eest Vanemuise uus uhke hoone kindlasti kõneles kõ- vemini, kui anti osaks kõnelda Viljandi põllumeeste seltsimaja kividele.

Hoone avaaktus toimus kõige ülevamas pidulikkuses. Tartu oli sissesõitjaist tulvil. Suur hoone suutis enesesse mahutada vaid väheseid, kes sinna tõttasid. Ja- kob Hurt pidas vaimuliku kõne, J. Tõnisson kõneles kultuurilis- test ülesannetest, mis meie rah- val edaspidi täita ja mis meid inimhulgast teeb rahvuseks.

Rahvas juubeldas, sest ta seisib kui võitja suures võidus.

Tallinn kui majanduslaste käre- meelne kilulinn virises siis hirm- sasti Tartu rahvushärratsemise ja kultuuritsemise üle. Mõnitused Vanemuisele ja selle loojatele olid siis Tallinna lehtede maius- aineiks. Vanemuine aga tõusis sellest kõigest üle ja palju aastaid käis sinna kogu maa kokku nagu Mekkasse.

Üht tahaksin märkida: kui hili- semas arenemises rahvast suur- pidude puhul sorteeritakse sei-

V. RAUDSEPP

Võidu tän. 10, Tartu — Kõnetr. 6-85

*Kõige vanem kohvi-
kauplus ja -tööstus
Tartus*

*Kohvikõrvetus kuuma
õhuga, koorekeste ja kõr-
valolluste eraldamisega.*

*Oakohvid
Välismaa veinid ja
konjakid*

sustesse — kõrgestisündinuks, härradeks ja lihtrahvaks, siis Vanemuise sünnipäeval seda ei olnud. Lihtsad talumehed seisis kõrvuti härradega ja kõrgemini-sündinuid ei olnudki. Uue kunstitempli õnnistamine ja avapäevad kujunesid momendiks, mida võrdset pakuti kõigile ühel ja samal mõõdul.

Kui Vanemuise uus hoone väliselt kuulutas uut ajastut, siis mõistagi ka sisuliselt kaalult pidi ta päris uueks saama.

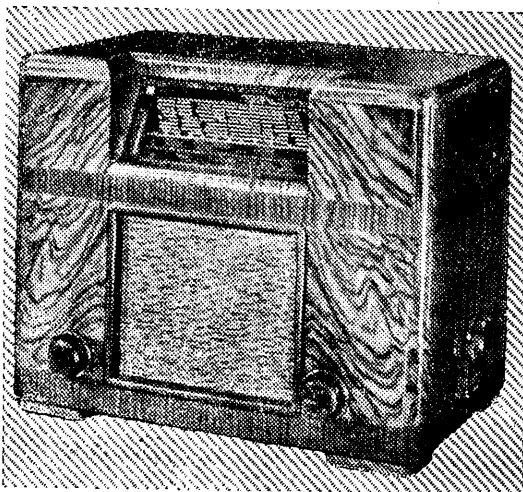
Esiatenduseks sooviti algupä-rast näidendit.

A. Kitzberg oli kirjutanud „Tuulte pöörises“ ja sellega algas Vanemuise kutseline teater oma tegevust. 1905. a. vabaduse kää-rimised olid veel ärkvil kõigis, samuti rahutuste jubedused. „Tuulte pöörise“ sulasemehe armastuse õigus ei tundunud vähe-ma väärtusena peremeeste ees-õigustest. Kui Ants Simm

tol korral sulase Jaanina oma hingedraamas võitles keset revo-lutsiooni ärevat miljööd, siis er-gutas see otse lunastavalt tol korral. Uue Vanemuise uus algus oli väärikalt teostunud ja kõi-gile oli selge, et A. Viera udu-mäekuningate näitemängutsemi-ne asendub realistlike kunstipõ-himõtetega teatriga. Kui „Tuulte pöörises“ nüüd kahvatanud on oma ajalikesse puudustesse, siis teatri avaetendusel ta mõjus kind-lasti kui suur tõotus, et Eesti hakkab hoogsat eneseleidmise võitluskäiku.

Vanemuise esimeseks teatri-direktoriks oli Karl Menning. Ta juhtis teatrit kaheksa aastat ja siis lahkus ta teatrist ja hiljem üldse meie teatrielust.

K. Menning ütles, et Tartus on teatril suurem ülesanne täita kui on ajaviide ja lõbustamine; tea-ter peab eesti rahvast kultuuri-liselt arendama, sest vene ametni-

RAADIO-LADU

V. LUMI

TARTUS, VÕIDU 19

Esindab: raadioaparaate võr-guvoolule ja patareile:

„Körting“ — kuulsad kõlaliselt ja vastupidavuselt

„Saba“ — peenmehaa-nika tippsaavutis

Jaaksoni elektrotehnika tehase parim saavutis „Krat“ 3 lainealaga 5-lambi-line super. Hind kr. 175.

Aparaadid igal ajal demonstreerimisvalmis.

kud on selle ülesande täitmata jätnud. Nii tegigi Menning siis tööd: tõi lavale realistliku aususe ja loogika, ning hoolsalt valitud repertuaari kõige paremast näitekirjandusest. Operetitsemisest hoidus karmilt kõrvale. Rahva

vähemarenenud maitsele ei teinud ta järeleandmisi, samuti lavale ei taotlenud ta staaritamist, vaid pisiosad ja peaosad olid tema ansamblimängus ühesuguselt tähtsad.

Publik külastas elavalt teatrit, kuid, mõistagi, ei küündinud publiku arv siis ligilähedalegi teatrikülastajate tänapäevasele arvule. Pinevas töös anti iga kahe nädala järele uus esietendus, innukus kandis töötahet ja Vanemuine rajas meie teatrielule vankumatud kunstilised alustalad. Repertuaaris toonitati mõtte ülevat õigust (Ibseni „Seltskonna toed“), selgitati tõsielu ja vananenud kirikluse vastuolusid (Schmidtbonni „Emake maantee“), arendati perekonnaprobleeme (Strindberg) jne. jne.

Teatri kõrval toimusid Vanemuises igasugused hariduslikud

Kodumajanduse ja kodukultuuri ajakiri

„Taluperenaine“ on loetavaim naiste ajakiri Eestis.

1937. a. kaasandeks kolmevärvilises vask-sügavtrükis õiged rahvarõivad ja käsitöid.

Hind 3 kr. 60 senti aastas.

Toimetus ja falitus Tartus,
Peeter Põllu 5. Telef. 9-37.

koosolekud, vaidlused jne. Seal nägime silm-silma vastu, kuidas isade ja poegade mõtlemised ja arusaamised nii mõneski asjas ei sobinud ja kokku põrkasid, olgu küll, et mõlemad ühise kultuuri poole tõttasid.

Elus on ikka nii, et vanad tegeledased arvavad enestel kõiges kõige parema õiguse olevat, sest neid juhtivat kogemuse d. Aga elu kasvab üle endistest kogemustest, muidu ei saa edu mõelda.

Vanemuisegi juhtivais ringkondades tuli vaimne seisak, mõtlemise flegma. Kunstilisel tegevusel oli raske selle keskel erk olla. Siis lahkus Menning, siis puhkes maailmasõda, mehi viidi sõtta ja teatri koosseisud ning innukus ahervarestusid. Sisemises sobimatuses lahkus näitlejaid teiste teatrite juurde, seltskond materialiseerus mõtteis, elupõletami-

ne, lõbustusjanu jne. tulid koos revolutsiooni rahutustega ning hiljem, iseseisvusajal, intelligentsi rohke valgumine Tallinna.

Kõik see ei jätnud mitmesugust mõju avaldamata Vanemuisele.

Oli enam kui selge, et Vanemuises võiks tulla uus kunstiline õitseng vaid teatri juhtimise põhjalikul uuendamisel värske vere ja värske vaimuga.

See toimuski 1935. aastal ja nüüd näeme, kuidas 30 a. kestuse järel kord uhke ja vaimustav kunstitempel enam oma ülesannet täita ei suuda ja nüüd uusi nurgakive kinnitatakse uuteks otstarbekohasemateks ruumideks uue parema ja hoogsa lavakunsti taotlusiks.

Vanast Vanemuisest kasvab uue Vanemuise kaudu kõige uuem Vanemuine tulevas-te päevade tööks.

Nõudke meie tööstuse

konserve,
vorste ja
suitsukaupu

//

Uh. „Lõuna-Eesti Eksporttapamajad“

Tartus.

Vanemuise praegune teatritvalitsus. Vasakult K. PAHK, J. LANG, H. PARIS, F. PUKSOO, O. ALOE.

TEATRIST JA PUBLIKUST

Mie kutseline teater on siis juba kolmkümmend aastat vanaks saanud. See iga pole enesest kuigi pikk, ent küllaldane selleks, et jõuaksid välja kujuneda omad traditsioonid ja voolud. Kui meie aga oma üksikuid teatreid vaatleme, siis näeme nende juures võrdlemisi vähe omapära — isikupära, näeme neil puuduvat oma publikut. Selle üle ei tarvitsegi imestada, sest ligemale seitse aastat meie teatrite east võime rahuliku südamega maha kustutada, kuna möllas maailmasõda, revolutsioon ning vabadusvõitlus. Nende tähtsate sündmuste keerises polnud kellelgi aega teatrist huvitatud olla ja teatrid isegi vaid vegeteerisid, kuna valitses jõudude ja majanduslike võimaluste puudus. Pidev areng meie teatrielus algab õieti iseisvuse saabumisega.

Kuid ega laiemad hulgad iseisvuse algpäivilgi ei tegeanud suurt teatriga. Tolkorral üldine mentaliteet huvitus majanduslikest küsimusist. Kellel oli tolkorral aega ehk tahtmist tegelda kunstiküsimustega. Meie kunstnikkond oli omapead jäetud, ta lõi omale ise korra ja kombed. Kui seltskond ignoreeris kunstnike, siis needki omalt poolt ignoreerisid seltskonda. Kõige selgemini avaldub kunstnike „omariiklus“ „Siuru“ liikumise boheemluses. Teravused kodanike aadressil kunstiringkondadest ei aidanud muidugi kunstnike ja publiku lähendamiseks kaasa. Nii jäi meie kujutav kunst ja kirjandus seltskonnale võõraks.

Teater ei olnud küll kuigi tihedates sidemetes kunsti ja kirjanduse maailmaga, kuid ometi näeme siingi tahet sama suunda pidada nagu tegid seda kunst ja

kirjandus. Teatrile tõhusamaks teevalmistajaks on kirjandus — kuna aga meie kirjandusel seltskonna silmis prestiiž puudus, siis jäid teatrigi üritused uute voolude alal laiematele hulkadele võõraks. Selle tõttu elabki ekspressionism vaid meie lavategelaste mälus edasi, kuna publik selle täielikult unustanud on. Meie teatripubliku mälu algab alles „Mikumärdiga“, kõik varemolnu ei mängi publiku teadvuses enam mingit rolli.

„Mikumärdi“ tõi teatri meie publiku teadvusse. Näidend tuli välja ka üpris parajal ajal. Rahvas oli juba äratundmisele jõudnud, et ega nende meeste juttu seal Toompeal ei maksagi väga tõsiselt võtta. Ja kui nüüd „Mikumärdis“ meie poliitikameeste töötulemuste (kongressid, pere-mehe ja popsi vahekord jne.) üle naerdi, siis rahvas naeris heamee-

lega kaasa. Näidendi menule aitasid kaasa meie moodsa maaelu esmakordne kujutus („Neetud talu“ välja arvatud) ning lopsakas keel. Nähti, et meie poliitika-meeste ja „kõrgema“ seltskonna elu naeruvääristamine rahva hulgas hea kõlapinna leiab ja sellest tehti vastavad järeldused kirjanike poolt. Tulid lavale asjad, nagu „Merihärg“, „Madaam Sohk“ jt. Ning teater oli saavutanudki kontakti publikuga. Viimane võttis teatrit meie ühiskondlike olude arvustajana ja huvi asja vastu kasvas.

Meie poliitiliste ja seltskondlike satiiride ajajärk aitas küll publiku huvi teatri vastu tõsta, kuid rahva kunstimeele kasvatamiseks ei teinud ta peagu midagi. Inimesi meelitas teatrisse peamiselt sensatsioonihimu. Taheti oma silmaga näha, et missugune minister seekord pihta saab, et mis-

Tartu Linnapank

Tartus, Raekojas.

Telefonid: juhatuse 11-32, üldine 2-32.

● **Võtab raha hoiule**

jooksvale arvele, kindla tähtaja peale ja kuude viisi.

● **Annab laenusid.**

- Ostab ja müüb väärtpabereid.
- Müüb Riigi klassiloterii pileteid.
- Toimetab kõiki pangaooperatsioone.

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja rahvarikkamates kohtades maal.

Saadaval hoiukarbid.

Saadaval hoiukarbid.

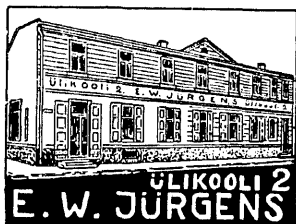
sugune seltskondlik skandaal seekord üles soendatud on jne. Kuna aga näitekirjanikud siin seltskonna sensatsiooni- ja klatšihimule vastu ei tulnud, kuna saatiir lähtus rohkem üldistest olustest kui üksikutest isikutest, siis õnneks see ebakunstiline suhtumine küll valitsevaks ei saanud, kuid tendents oli antud.

Muudatustega meie riigi juhtimises pühitati poliitiline elu ühe tõmbega lavalt. Kodanik suruti poliitikaelust välja ning näemegi häbemata kiiret huvi kustumist keskpärasel kodanikus kõigi poliitiliste küsimuste vastu. Kadusid kõik need erakondade vahelised nägelemised, millest kogu rahvas osa võttis ja inimeste elu jäi nagu tühjeks. Seda tühja kohta tuli millegagi täita. Loomulik, et sotsiaalsete huvide asemele astusid vaimsed, ja kuna riigijuhtide poliitikagi oli viima-

se ala intensiivsemaks kujundamisele suunatud, siis koondusid rahva huvid kultuuri küsimustele. Ka teater profiteeris sellest. Näidend ei tarvitsenud enam nii väga „aktuaalne“ olla, lepiti juba märksa vaiksemate asjadega. Ka ei tarvitsenud laval enam ainult meie omad olud käsitlemist leida, publik meelsasti jälgis välismaiseidki olupilte, nagu nägime „Kaugete randade“ ja „Oi nooruse“ puhul.

Viimastel aegadel võib publikus märgata huvi kasvamist probleemide vastu. Sageli seltskonnas võib kuulda elavaid sõnavõtte ja vaidlusi teatrilaval nähtud-kuuldud probleemide üle. See on suur samm edasi, sest kui teatrielamus veel pärast eesriide langemistki publiku meeli köidab, siis on teater oma missiooni täitnud.

Leo Soonberg

- PORTSELAN-, KLAAS-, FAJANSS- ja TERASKALIP- suurimas valikus
- MAJATARBED- ja KEEDUNÕUD
- LAPSEVANKRID ja MÄNGUASJAD
- A/S. LUTHERI MÖÖBLEID VABRIKU HINNAGA
- TERASTÖRU- ja KORVMÖÖBEL
- SÖÖGINÕUDE VÄLJAÜÜRIMINE soodsa tingimustega ka väljapoole Tartut

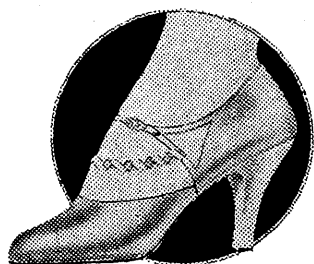
E. W. JÜRGENS, ÜLIKOOLI 2. TEL. 7-88.

DAAMIDE JA HÄRRADE
ELEGANTSEID KINGI

MAITSEKAS JA RIKKALIKUS
VALIKUS LEIATE ALATI

K. KONSEN'I
JALANÕUDE - TÖÖSTUSEST

TARTUS, RIIA TÄN. NR. 36. TELEF. 12-85.

Tellimisi igasugustele

lillesaadetistele

(pottlilli, lillekorve,
löikelilli, pärgi ja
lillekimpe)

sise- ja välismaal võetakse vastu
igal ajal ja täidetakse laitmatult.

Müük suurel ja väikesel arvul.

F-ma

KARL WILL

omanik TH. WILL

Tartus, Rüütli tän. 5 // Lossi tän. 7.

Jällemüüjatele hinnaalandus.

Muretult ja usaldavalt

on ta uinunud —

Teie laps,

nähes Teis kindlaimat tuge oma
elusaatuse ja eluõnne kujunemisel.

Hoolitsege siis selle eest, et ta oma
usalduses Teie vastu ei pettuks,
ka mitte siis, kui Teie saatuse tah-
tel enam tema elatise eest ei saa
hoolitseda.

Sõlmige oma lapse kasuks

elukindlustus.

KINDLUSTUSSELTS „OMA“

Kodumaa suurem ja edurikkam kindlustusselts.

Vanemuise esimene tantsurühm juubeliaastal

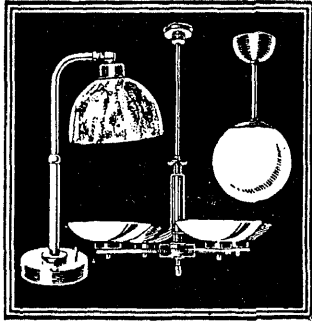
TANTSUST VANEMUISES

Tänavu, mil saab täis 30 aastat eesti kutselise teatri olemasolust, oleme võinud pühitseda üht tähtpäeva ka teatritantsu alalt, nimelt Tallinna „Estonia“ balleti 10 aasta juubelit. See on aga seni ka ainuke teater meil, kus tants on arenenud iseseisvaks alaks, esinedes mitte ainult vahepalana muusikalavastustes, vaid ka iseseisvate lavastustena, ballett-pantomimidenä. Üheski teises teatris, ka mitte meie päris-esimeses kutselises teatris, „Vanemuises“, pole tants seni jõudnud kaugemale vahekiilundi seisukorrast teistes lavastustes, eeskätt operetis.

Kui küsida sellise vähese arengu põhjuste järele, siis tuleb eelkõige mainida üldist põhjust, mis pidurdab kõigi kunstialade arengut meil — meie ainelist kehvust; tantsu suhtes, mis on kulukamaid alasid, seda takistust võib pidada

eriti tuntavaks. Ent selle kõrval tuleb arvesse veel teinegi tähts moment: publiku suhtumine tantsusse. Sügavam arusaamine sellest kunstialast puudub meie laiemal publikul: tantsult ei osata nõuda, ei osata teda ka hinnata. Temas nähakse vaid pealiskaudset kerget vahepala, mis pakub hetkelist silmalõbu oma kirevate kostüümidega ja vahelduva liikumisega — see on kõik. Ja vastupidi — see vähene arusaamine sõltub tähtsal määral just vähesest tantsu nägemisest, igatahes hea tantsu nägemisest. Nii siis, teatud määral nõiutud ring.

„Estonia“ näib sellest nõiutud ringist enam-vähem välja pääsnud olevat. Küll mitte kerge vaevaga: see nõudis 10 aastat järelejätmatult visa tööd, lisana n. ö. ettevalmistusile, mis olid toimunud kutselise teatri kahe esimese kümnendi jooksul. Tänavune juu-

Elektrotehnika-äri ja -tööstus

„Jõud & Valgus“

Tartus, Rüütli t. 11. Telef. 4-48

valmistab moodsaid ja maitsekaid
elektri- lae- ja seinä-armatuure.
laua ja öölaualampe.

Äri ladu esitab rikkaliku valiku.

U/ü „Emlo“

Tallinnas, Aia 10,
tel. 431-08.

Tartu ladu, Riia 42,
tel. 13-65.

Soovitab kõrges headuses:

Konjakeid
Likööre
Napse
Whisky

UUDIS

„Emlo Kuld“
„Emlo Granat“

Saadaval kõikides veinikauplustes, restor-
nides ja kasiinodes kogu Eestis.

belilavastus, ballett „Pähklipure-
jä“, saavutas kõikkülgse tunnus-
tuse ja menu, mis õigustab ja ko-
hustab tantsu iseseisva teatri-
alana tõsiselt arvestama.

„Vanemuises“ püsis tantsu-ala
kuni viimase ajani samas seis-
korras, milles ta oli „Estonias“
kutselise teatri esimese kahe-
kümne aasta jooksul, s. t. töö sel
alal toimus juhuslikkuse, kat-
kendlikkuse, ballettmeistrite sa-
gedase vahetuse tähe all.

Ent 1935. a. sügisel tuli pööre.
„Vanemuise“ üldise uuendusega
tekkis muudatus paremusele ka
tantsu-alal. Esimeseks märgiks,
et uus juhtkond võtab tõsiselt se-
dagi ala, oli uue tantsu- ja liiku-
misjuhi ametissekutsumine. Sel-
leks saab nimelt Ida Urbel, kes
oma eelneva tegevusega Viljandi
„Ugalas“ on saavutanud tunnus-
tuse ja poolehoiu.

Asutaksegi energiliselt tööle:
moodustatakse tantsurühmad, mis
koosnevad osalt puht-tantsijaist,
osalt näitlejaist-tantsijaist, asuta-
takse ka laste tantsurühmad. Ning
üldse hakatakse pühendama suu-
remat hoolt kogu tegelaskonna
kehalise elastsuse ja liikumis-
oskuse arendamisele, korraldades
üldvõimlemise tunde ja muusika-
lavastuste tegelastele kehatehnika
tunde.

Ja peagi hakkab vähehaaval
ilmnema innuka töö tagajärgi.
Läinudaastasist lavastusist olid
tantsijail suurimad ülesanded täi-
ta operetis „Veenus siidis“, aga
ka „Napoli pärlis“, millised mõ-
lemad menukate lavastustena on
võinud püsida kavas tänavuselgi
hooajal. Tantsurühma esinemised
toimuvad edu tähe all, nii et di-
rektor O. Aloe käesoleva ajakirja
eelmises numbris võib konstatee-
rida, et „kui ka teinekord arvus-
tajad ja teatripublik on teinud
märkusi ebaõnnestumiste kohta,

siis tantsurühm on alati see, kes on pääsenud terve nahaga“.

Ja see edu jätkub. Tänavusist lavastusist on eriti „Nahkhiir“ tantsude ja nende ettekande seisukohalt pälvinud üksmeelse heakskiidu. Arvustus on üldiselt tunnustanud tantsurühma ja ta juhi teeneid, ning „Vaba Maa“ arvustaja A. K. kirjutab (lehe 21. sept. numbris) isegi, et „Tantsuline külg Ida Urbeli juhatusel on „Vanemuise“ viimaseaegsetel opereti- ja ooperilavastustel üldse tugevamaid...“

Ja ei saa salata: on leidlikkust, on maitset tantsude lavastamises, on hoogu, on püüdlust, on võimeid nende ettekandmises. Kui ei olegi kõik veel lõplikult hea, kui vahel tahaks näha enam distsipliini, kindlamat joont nii hoiakus kui liigutustes, suuremat vaheldusrikkust näit. jalazestides jne., siis ei tohi ometi unustada, et kõige selle saavutamine nõuab aega, palju aega: ainult k e s t e v balletitreening võib anda selle distsipliini, selle joonepuhtuse ja kindluse. Pidagem meeles, kui lühikest aega on alles töötanud „Vanemuise“ tantsurühm oma uue juhi käe all. Selle aja kohta on igatahes saavutatud silmapaistvat — võrdlus endisega tõestab seda kõige paremini!

Ent nüüd — eks saavutused kohusta püüdlusteks ikka uutele, ikka suurematele saavutustele: tantsurühm on endast rääkima pannud, on näidanud oma võimeid, oma tahet töötada, — kas peavad need võimed jääma rakendatuks ikka ainult vähenõudlike,

kõrvaliste ülesannete täitmisele teiste lavastuste raamides? Sellega kahtlemata pidurdataks nende nii hoogsalt alanud arengut: esinemine vaid lühikestes vahelakestes ei nõua tantsijalt kogu ta võimiste väljapanekut, ei suuda kestvalt ergutada teda pingutustel, püüdlustele, — see on ju endast selge. Kui mõelda, milline raske töö peitub tantsija näiliselt nii kerge kunsti taga! Ja võida näidata selle tulemusi vaid mõnes paariminutilises tantsus, mis poetatud teise lavastusse, olla alati vaid nagu mingi teisejärgulise kunsti esindaja!

Ei — tantsijaile peaks antama väärrikamaid ülesandeid, peaks loodama neile võimalusi esinemisteks iseseisvates tantsetendustes, olgu need etendused siis pikemad pantomiimid või, kui see esialgu raskeks osutub, divertissement-eeskavaga õhtud. Ja neid etendusi peaks antama järjekindlalt. See on ainuke tee viia edasi meie teatritantsu, viia edasi meie tantsijaid, aga ka ainuke tee kasvatada laiemais ringkondades arusaamist tantsust, kasvatada tantsupublikut. Teater on ainuke, kes seda suudab, kõik üksiktantsijate ja tantsustuudiote esinemised on vaid juhuslikud, ja pole alati küllalt kvalifitseeritud, teater aga võib ja peab teatud taset hoidma.

Igatahes „Vanemuise“ tantsurühma saavutused õigustavad ja kohustavadki vähemalt tegema katset selles suunas — see peaks olema üks ülesandeid kutselise teatri 31. hooajal!

Justa Kurfeldt

„Niskamäe naiste“ puhul korraldatud ankeedi tulemused, mis on üldiselt väga huvitavad, peavad teatri juubelist tingitud ruumipuudusel kahjuks jääma järgmisse numbrisse.

Teater palub veel publikut vastata ja saata arvamisi nii „Niskamäe naiste“ kui ka teiste „Vanemuise“ lavastuste kohta.

Vanemuise kindlapalgaline orkester juubeliaastal

J. SIMM

KILLUKESI MÄLESTUSIST

KATKENDID

Kui praeguse „Vanemuise“ müürid kerkima hakkasid, olin ma üliõpilane „erksa vaimuga“ — st. ei seisnud paigal — tikkusin igalpool „asju ajama“. Ühes muusikamehe ametiga tuli ka teatrit mõnikord teha. Esimene kord suurele lavale „kisuti“ mind juba dir. Wiera ajal (vist 1905), „Robert ja Bertramis“ Mihkli osa mängima ja laulma. Kui siis hiljem uus „Vanemuine“ valmis sai ja meie vilistlane Menning teatrijuhiks oli, tõmbas uue teatri vaim ka mind kaasa. Hr. Menning pani mind mängima — sest pidid ju kui noor üliõpilane oma vilistlase sõna kuulama. Tol ajal oli meid üliõpilasi „Vanemuise“ näiteseltskonnas õige mitu, suurem osa meesnäitlejaist. Varsti sai meie sõbraks ka uustulnuk L. Hansen. Eriti silmapaistev oli meie kahe alatine koosviibimine — olime ka ühesugused väikesed põnnid. Mul tuli kord algul Hanseniga mängida Courtelini „Komissari härras“ sõnadeta osa. L. Hansen oli esimesi päevi hr. Menningu „käpa“ all. Kui juba õige mitmeid kordi oli Menning ühe lause ühes lauletulekuga Hanseniga läbi võtnud,

ja ikka nõndaviisi ei saanud väljendada, kui Menning tahtis, siis ütles Hansen: „Mina ei saa aru, mis see küll on, olen suurtest osadest üle saanud, aga selle ühe lausega ei saa ma nüüd toime.“ (L. Hansen oli varemalt Riias näitleja-asjaarmastaja olnud). Selle peale ütles Menning troostimatult: „Seda hullem — suurtest saate jagu, aga ühest lausest ei suuda üle saada.“ „Väntasime“ edasi, kuni sõber Hansen päris punaseks näost läks. Mina aga pidin tumma osaga igakord kaasa mängima, nii et seljalutu valutas, sest pidin sõnakuulelik, sõnalausumata teenistusvalmis teener olema.

Muusikalavastusteks olid selajal ainult laulumängud — sest päris operetijõudusid meil ei olnud, nagu polnud ka kindlapalgalist lavakoori. Laulumängudes, kus oli koori tarvis, kutsuti seks otstarbeks väljastpoolt lauljaid. Muidugi ei olnud neil mingit lavavilumust. Mäletan, missugust vaeva sai nähtud, enne kui tislerte ja rätsepate koorid lava taga „Loosis 7539“ enam-vähem orkestriga jutti läksid, kuna „krõbe Menning“ kärkis

ikka, „mis siis ometi on, et sellest lihtsast asjast üle ei saada.“ Vaidluste ägeduses läksime vahel ka nii kaugel, et proov katkestati või lõpetati, ning pärast õiendati asjad klaasi konjakiga rahulikult ära.

Mäletan üht „raksuminekut“ hr. Menningiga lihavõtte laupäeva õhtul „Nurgaste nutikate naiste“ proovil. Ägeduses läksin nii kaugel, et proovilt „pistsin minema“, panin palitu selga ja mütsi pähe. Enne kui välja sain, tuldi järele, viidi tagasi. Siis oli ka ägedusehoog mööda ja proov läks edasi. Peale proovi läksime koos hr. Sisaski juurde lihavõtte pühi vastu võtma. (Hr. Sisask oli „Vanemuise“ kirjatoimetaja ja asjaajaja, ühes sellega ka postiametnik. Seekord oli ta veel poissmees, ja kroonu poolt oli korter postkontori majas 3. korral, kus sagedasti koos käisime vestlemas ja „nalja viskamas“). Tolaljal oli palju rõomust meelt ja noorusjõu ülevoolamist. Oli ka kordasid, kus näitlemise ajal sai üksteisele nõ. „vingerpussi“ mängitud, ehk see küll hr. Menningi poolt kõvasti keelatud oli. Kord saadeti trupp mängima Volti „Ristitegijaid“ (Anzengruberi rhvt.). Tolaljal oli keegi näitleja, ise hea naljahammus kuid vähese ja tasase rääkimisega. Üksikutes lausetes tikkus ta jääma sagedasti omadega vahele. See aga oli meile, viguriväntadele, meelt mööda. Katsume aga teist sisse vedada. Seal siis ka juhtus äpardus. Tal oli lause umbes sarnane: „Kui ometi oleks keegi, kes ütleks...“ jne. Ühes temaga istusime meie ühises lauas koos ja temal on eelnimetatud lause öelda, kuid algab aga: „Kui ometi oleks keegi, kes ütleks...“ ja jälle „... kui ometi oleks keegi, kes ütleks...“ Edasi ei saa. Sellejuures mõtles etteütteleja abile. Seda aga meil ei olnudki. Siis meie kooris vastasime: „Ega ei ole küll kedagi, kes ütleks ette.“ Muidugi jäigi temale määratud lause õige mõttega ütlemata ja mees oli meile väga pahane. Selle eest jäime küll karistamata, sest hr. Menningit ei olnud kaasas, kuid väikese tõsise märkuse tegi näitejuhi asemik A. Simm küll.

Kord määrati mulle ja H. Rebasele mulgi murrakulised osad Anzengruberi rahvatükis. Sooritasime need kui mulgid väga libedasti. Mäletan, kui Hindrey siis ütles, et mängib kui Jeesus. Ta ju ise ka mulk, vist meeldis murrak. Selle eest maksti meile eritasu, millele meie väga uhked olime, sest seal ei saanud näitejuht meile kee-

lелиsi märkusi teha — seal olime meie keelemeisterid. Peale rahalise tasu saime hr. Menningilt veel natuuras ühe korvi õlut, seda muidugi meie „väljapressimise“ peale, sest ei olnud ju moeks niisugused asjad.

Mõni aasta tagasi tegin ka jälle nalja, ehk öieti näitejuhid tegid minuga selle tembu ja mängisin paaris tükis (Tosca, Püve talus) pisikesi osi kaasa. Aga pean ütleva, ei tundnud end sugugi „omas kuues“ enam. Oli väga võõras „kõik see elamine ja olemine“.

KLAVERIVABRIK

JOH. VIHMM

TARTU, NIGULA TÄN. 16

**OMA MAJAS
LADU GILDI TÄN. 7**

PUBLIKUPROBLEEM ON REPERTUAARIPROBLEEM

Tartu (s. t. siis „Vanemuise“) teatriprobleem on juba aastaid olnud ja tänini jäänud publiku probleemiks. Ajad, mil „Vanemuise“ lavastuste kunstilised taotlused ja saavutused publikule põnevust valmistasid, näivad olevat vajunud ajalukku. Vähemalt noorem teatrikülastaja on niisugustest aegadest rohkem kuulnud, kui ise kaasa elanud. Julgetagu seda tõsiasi kord lahtiste silmadega näha, eriti nüüd, kus „Vanemuisel“ ees seisab rõõmustav väliste võimaluste paranemine — oodatava teatrihoone ümberehitamise näol, mis loodetavasti oma mõju avaldamata ei jäta ka teatri sise-misele arengule.

„Tartu on kohvikute linn, Tallinn on teatrite linn.“ Neid sõnu oli hiljuti juhusega kuulda ühe Tallinna teatritegelase suust. Tööpoolest, Tallinnas istub igal öhtul kaks tuhat inimest teatris. Aga Tartus tuleb küsida, kas kaks sadagi, hoolimata sellest, et etendusi veel igal öhtul ei antagi. Elanikkude arvu ja ka koosseisu järele — mõeldagu Tartu koolija ülikoolinoorsoole — see paistaks teoreetiliselt otse uskumatu. On aga tõsi. Tallinnas käib teatris väike ametnik, äri-teenija, tööline. Tartus ei saa teatrisseminejat üliõpilasest. Tööpoolest ahvatleb küsima, milles peaks peituma häda. Miks Tartus teatrielevust ei ole ja Tallinnas on?

Võib-olla saame vastusele lähemale, kui katsume meelde tuletada, millal Tallinna teatrite publikukriis lõppes, sest Tallinnaski tuli mõni aeg tagasi selle üle hädaldada. Millal hakkas Tallinna publik teatris käima? Vas-

tus on päris kindel: „Töölisteatri“ ellukutsumisega hakkas Tallinnas see ajajärk hoogsat teatrielu, mis praegu kestab. „Töölisteater“ löi Tallinnas selle teatrihuvi, mis kestab juba aastaid ja annab igal öhtul rahuldavalt, tihti aga viimse võimaluseni täidetud majad. Aga mis kõige tähtsam: see elevus ei jäänud ainult elevuseks „Töölisteatri“ ümber; rahvas hakkas külastama sama hooga ka „Estoniat“ ja „Draamastuudiot“. Maksab küsida, milles seisib või seisab „Töölisteatri“ menu saladus?

Kui asja enese pärast rääkida, siis ehk ei panda pahaks, kui ütleme, et ega „Töölisteatri“ näitlejaskonna objektiivsed võimed pole olnud kes teab kui jalust-rabavalt suured või erakordsed. Ei maksa arvata, et menu oleks põhjustanud mõne näitleja väga kõrgele küündivad võimed. Muidugi, teatav korralik tase „solistidel“ ja ansambli värskus etendasid ka oma osa, kuid usun, ma ei eksi, kui ütlen, et publiku — ja nimelt publiku rahvakihtidest, kellest tolle ajani teatriskäijat üldse ei olnud — meelitas „Töölisteatrisse“ repertuaar! Võib-olla praegu paistavad „Töölisteatri“ esimeste aastate mängukavad allakriipsutatult sotsialistliku või töörahvaliku tendentsiga. Olgu nii. Kuid pakkunud publikule alul, mille vastu publikul huvi juba ette olemas oli, kasvata ti teatav alaliste teatris-käijate kaader. Ning sellise osavõtjaskonna teatrihuvi on osutunud püsivaks. Tallinna teatrid publikule võib praegu pakkuda rahuga klassilist draamat ja publikut ei peletata sellega sugugi minema. See on asi, mis Tar-

TEATRIBÜROO

Vasakult: kants. am. K. KALLAS, seltsi asjaajaja A. REISNER, kantseel. ametn. pr. A. TIROL, „Teater Vanemuine“ toimetaja E. ROONE, dir. O. ALOE, kassapidaja pr. E. RATASEPP, raamatupidaja A. TIIT

tus puudub — teatav teatritruudus.

Repertuaari küsimus on väiksemate võimalustega teatrile suurema elulise tähendusega kui mõnele teatrile, kus võidakse palgal pidada oma ala tippsaavutusi pakkuvaid jõude. Suure virtuositeedi puhul võime rahulduda tehnika nautimisega; alles teises järjekorras tarvitseb tulla küsimusse see, mida pakutakse. Et üht paralleelset näidet tuua: kui musitseerime ise, asjaarmastajana, siis otsime palasid, mis meile midagi ütlevad. Täiskaliibrilise kunstniku esinemist võime kuu-lata kavast sõltumata.

See on üks põhimõte, mida tuleb arvesse võtta, ärgu pandagu pahaks — väikelinna teatril. Seda enam, mida rohkem linnal on pretensioone va im s u s e l e, nagu Tartul. Minu üksikud teatritel a m u s e d, mida „Vanemuisest“ olen saanud, on alati põhjenenud sellel, mida mängiti. Ettekande vastu pole mul iial olnud muid suuremaid nõudmisi, et ta oleks ainult kuidagiviisi rahuldav.

Teadagi ei taha salata, et repertuaari leidmine, mis „tõmbaks“ ja ühtlasi täidaks minimaalseid kunstilisi (ning NB! ka pedagoogilisi) nõudeid, pole kerge. Praegu näiteks on meie teatreid tabanud ikka enam levinev dramatiseerimisetõbi. Varsti oleme seisukorras, kus ühtki vähegi silmahakkavat romaani lugeda ei saa, ilma et teda ei näeks ka laval. See tõestab veel kord, et a k t u a a l s e repertuaari järgi on nõudmist. Teatavasti meie jutustav proosa on olnud kiire kohanema päevanõuetele. Kuid kindel näib, et seegi allikas ei pruugi lõpmata kaua vastu pidada. Sellepärast peaks küll olema teatrite mureks osata ametisse rakendada inimesi, kes laialdase eruditsiooni kõrval eviks tarvilikku publikupsüühi tundmist. Alalise teatriskäijate küllalt suure kaadri kasvatamiseks on Tartulgi viimane aeg. Ja otsustarbekalt valitud repertuaar tohiks olla siin tähtsaimaks abinõuks, nagu eelpoolpuudutatud kogemused näitavad.

P. Viiding

VANEMUISE
teatri õpperühm ühes
juhtidega

TEGELASKOGULE

VANEMUISE TEATRI 30 A. JUUBELI PUHUL

Lugupeetud kutsekaaslased ja tegelaskogu! Olete ja elate siin ruumes, selles õhkkonnas, oma teisele minale, teisele kodule. Jõud, julgus, ausus ja armastus juhtigu teie loomingut nüüd ja edaspidi näitleja pingutavas töös.

Teist endist oleneb väga palju, teie töö viljakus ja saatus. Olete teatri koguvaim, sellepärast hoidke ühiselt kõrgel töö ja õiguse lippu.

Teie õlgadel lasub suur ülesanne: teate väga hästi, et näitlejaga algab ja lõpeb teater. Kuid lavalooming ei saa olla ka ilma publikuta, teater ja publik on lahutamatud. Seega määrab tunduvalt teatri ilme, suuna ja ka kunstilise taseme tema publik. Vanemuist külastav publik on väga

mitmepalgeline: 1) kultuurne, kirjan-
duslikult haritud ja teadlik kunsti-
küsij; 2) vähemõudlikum, mit-
mepalgelisem publik; 3) vähenõudlik
ja naiivne publik. Seega peate rahul-
dama Tartu mitmekesisist ja erineva
valmutasemega publikut.

Tallinna kolm teatrit, Estonia, Draamastuudio ja Töölisteater, on päris eriilmelised, samuti ka nende põhipublik. Sellevastu on Vanemuises koondatud veel: draama, ooper, operett, laste- ja noorsooteater. Seda kõike tasakaalustada ei ole kerge.

Kui teatri taset ainult hoiaks publi-
liku taseme joonel, siis ei saaks teatri-
kunst edeneda. Meil tuleb püüda, et
teatri kunstiline tase tõuseks kõrge-
male publikust. Seega teater aega-

Ajakiri „Eesti Naine“

on iga kodu ja naise parim sõber ja nõuandja.

VANEMUISE
piletöörid ning riide-
hoidjad

mööda kasvatab oma publiku maitset, harib teda ja valmistab ette veel paremale tulevasele teatriloomingule.

Sellest välja minnes peate olema tugevad oma loomingus niihästi tunnete spontaansuses, fantaasia jõus kui ka välisilma põhjalikus tundmises. Teie peate isegi kõige igapäevasemast ja labasena tunduvast leidma kaunist ja ülevat. Peab mõistma realiteeti ja väljendada seda kujul, mis vaatleja ilutunnet rahuldab. Mida laiemas kaares intellekt haarab materjali maailmast ja elust lavakujude vundamendiks, seda avarama ja kindlama chituse võib anne siis peale chitada. Ka kõige suurem anne vajab toeks intellekti. Näitekunst peab olema lihtne ja selgekujuline, — kuigi teisalt ka sügav ja mõistmatu, sest näitleja-kunstniku tundeilm peab olema ilmutuslik.

Näitleja-kunstniku looming on protsess, on liikumine. Ajakõrgusel seisva teatri ja näitleja ülesandeks olgu tema kunstitöös kujutamine, esitamine, näitamine, ümbruse vaatlemine ja mõistmine. Kunstiline tegelaskogu koos kunstilise juhtkonnaga annavad teatrile kunstilise ühtluse. Näitlejate ja juhtkonna töö selles suu-

res ülesandes oleks väga raske, kui seltsiksid omavahelised arusaamatused ja hõõrumised. Need, kes seda edendavad, ei ole näitlejad-kunstnikud, vaid juhuslikult teatrisse sattunud inimesed. Pingutavas teatritöös jäävad need inimesed lõpuks teatri-kunstile võõraks ja jäetakse maha kolleegide ning publiku poolt.

Tõsine näitleja-kunstnik usub endasse, oma võimetesse, aga ta usub ka kolleegide loomingu võimetesse.

Teatrikunst on kollektiivne kunst, seepärast peab valitsema seal tasakaal, seesmine rahu. Armastage oma loomingut, armastage lavakuju, keda teie esitate, olgu see suur või väike osa selles näidendis, kus kaasloojaks olete. Kindlalt, läbimõeldult, süstemaatiliselt viige läbi oma osa. Janu- nege ilu järele, siis janunete kunstitõe järele.

Selles püüdes ühinege kogu kunstiline tegelaskogu ja juhtkond ühiseks Vanemuise pereks, et luua rahvuslik kunstiteater Vanemuise. Selleks kõigile täit hoogu, julgust, armastust ja usku oma töösse ja teatrisse!

15. nov. 1936. a.

Kaarli Aluoja

**Õnnitleme Eesti kutselist teatrit tema 30. a.
juubeli puhul**

Raadio- ja elektritarvete eriäri
R. Hanja & J. Kitsing

Tartus, Lossi 7. Telef. 17-03

Ed. Uusen'i
Rõivastusäri Tartus, Võidu 12

Joh. Ait
Kullasepäri Tartus

A. KUUS — Kaubahoov 18

„TAV“ — Tartu Alumiiniumi Vabrik, Tartus, Võru t. 50/52

L. LINDRE — Kübaratööstus, Võidu 17, Tartus

OSKAR KIPPASTO — Kella-kullasepäri ja tööstus
Tartus, Võidu 26, telef. 11-50

JOH. VIHM — Klaveritööstus, Gildi 7, Tartus

**VANEMUISE
EINELAUD**

ÕÕLOKAAL
IGAL ÕHTUL

**KABAREE-
EESKAVA**

kodu- ja välismaa artistide osavõtul. Muusika kella 10 õht.
kuni 5-ni homm. Külastage mugavat VEINI-BAARI.

U/ü „MAJA“

Ehitusmaterjalid
Vesivarustus

Raadioaparaadid
Foto-tarbed
Elektritarbed

Riia tän, 49, tel. 16-17.

Suurturg 3, telef. 4-00.

Toome ühe ajalehe kirjutise äratrüki eesti teatri algusaastate ajast, et näidata, kui elavalt publik suhtus teatrisse ja milliste küsimustega tegeldi, mis praegu veel ja alati akuutsed. Kirjutis on ilmunud „Õiguses“ nr. 18, 22. jaanuaril, 1908. Autoriks märgitud ainult „T“.

„Estonia“ ja „Vanemuise“ vaatamisel tärpanud mõtted

Ma vaatasin, maitsesin ja arvasin nägema, et üks ühte, teine teist jalga lonkab. Longates — edasi. Üks on karmesti komberdanud, teine püüab ettevaatlikult astuda. Kumb jõuab kaugemale? Vanasõna lausub: tasa sõidad, kaugemale saad. Aga kas kõik vanasõnad õiged on? Kas nad igal tingimusel kõlbavad? Liiatigi määruste ümberhindamise ajajärgul.

Anded puuduvad — lausub hr. Menning ja püüab järjekindlalt kooli ja tehnikat annete asemele paigutada. See on suur tükk tööd, rasket tööd. Töö saab tulevikku aluseks. Aga mitte iga töö ei kannu soovitud vilja. Ka karu võib looka painutada, siiski mitte ainustki looka valmis teha. Mitte igal tööil pole tulevikus väärtust.

Anded puuduvad! Nõnda siis — andepuudusest peab midagi valmis tegema. Aga ehk ei puudu nad? Uinuvad ainult? Nad on liiga kaua tarvitamata olnud ja on sellepärast unesse suikunud. Äratust on vaja... äratamise-oskamist. On sõrmi vaja, kes salajamatele kandlekeeltele hääled sisse tõmbavad, nende peal mängivad. Iga kunst tarvitab aga palju õppimist ja tööd. Kasvataja peab kasvandiku hinge juurde teed leidma.

See ongi aga kõige sügavam kunst, kõige suurem töö. Viimasega saavad ainult kõige suuremad kunstnikud nõutaval viisil toime. Suurtel on suured kasvandikud.

Anded puuduvad! Kuidas peab nende juurde teed leidma, mis puuduvad? Aga kas nad ei puudu? Kas see ainult arvamine on? Aga kui palju on õigeid arvamisi? Ekslik arvamine määrab tööviisi ära. Paindumatu vormi valatakse arvatav annetepuudus. Aga mis siis, kui anded Prokrustese sängi surutakse? See ohver oleks suurem, kui lipukirja kõrgus. „Kunst kunsti pärast“: elusaid hingi tuuakse ohvriks.

Ma nägin neid ja — militarism tuli mulle meelde. Ainult trummid ja patsunad ei kostnud mulle kõrvu. Ma nägin neid teist korda ja — vangiroodu arvasin enese ees seisma. Kus olid aga neid ümbritsevad müürid ja luskud? „Kunst kunsti pärast“ on kõrge, kuid ma tahaksin „kunsti inimese pärast“. Muidu kasvab ehk kunst liiga kõrgeks. Ta võib oma ehitajatele Paabeli torniks saada.

Kõrge pidi vana Paabel olema, kui vana jumal teda kartma hakkas. Korralikud ka telliskivid olema, mille-

„POLARIS“ EESTI KINNITUS-A.-S.

Võtab vastu järgmisi **kinnitusi: tule-, murdvargus-, veo-, väärtsaadete-, kasko- (laevakerede) ja klaasikinnitusi.**

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad

Kr. 960.000.—

Seltsi asutamisest peale on kahjude eest välja makstud üldkokku Kr. 4.277.710.76

Soliidne edasikinnitus!

Kahjud likvideeritakse viibimata!

Juhatus asub Tallinnas, Vana-Viru 12. Kõnetraat 426-66. Telegramm-aadress: „Polaris“. Osakond asub Tartus, Suurturg 11. Kõnetraat 6-75.

Esindajad kõigis linnades ja maakohtades.

dest teda ehitati. Aga kes jõuab nii korralik olla, et kõrgused mitte kokku ei langeks ja jumalad kartma ei hakkaks? Nagu telliskividest „Vanemuises“ ehitada: korralikult, siledalt. Korralikud on massi liikumised, korralikud kahekõned. Tõuseb küsimus: kas on kord kunsti pärast või kunst korra pärast? Kuid kunstist peab hing vastu hõõguma. Südamesse peab ta puutama ja südame kaudu pähe. Aga kus on korralikud hinged? Kes on neid näinud? Meie ei mõista korralikke hingi. Muidu ei saaks meie aru, mis tarvis me peast korda otsime. Korralikud hinged jätaavad meid külmaks: nad on tehtud hinged. Kunst nõuab aga loomulikku hinge. Seda ei tundnud ma aga. Tehnika! Me elame ju tehnika ajajärgul. Alatasa kuuleme uutest leidustest. Mõõduandvaks saab elekter. Siis vähemalt andke tehnilist elektritki. Soontesse ja närvidesse peab ta puutama.

Siiski — sihi- ja järjekindlalt astutakse edasi ning see on vast ainuke tee. Isegi ehk liiga sirge on see tee. Ta viib aga siiski kusagile, kuigi võib olla mitte sinna kuhu soovitakse. Ka Kolumbus läks sihikindlalt teele, aga Aasia asemel sattus ta Ameerikasse, õigem — selle saartele. Alles järeltulijad avastasivad kindla maa.

Aga kuhu jõuad sina, kes sa sihita ja järjekindluseta sammud? Kas sa üldse kuhugile jõuad? Kas jõuab eksija edasi? Kui aga edasisammuvate seas paigale jääda, siis tähendab see — tagasi.

Annete puudus! hüütakse „Vanemuises“ ja püütakse kõik ühesuguseks tahuda, ühe liistu peale tõmmata. An-

nete rohkus! avaldatakse „Estonias“ ja sellepärast ei tarvitata siin mingit liistu. Tahumine arvatakse asjatakse, hõõveldamine kuritööks. Nii räägib töövili. Näib nagu oleks ka ütelnud „kunst inimese pärast“ üleliigne. Järele jääb ainult inimese ülespidamine. Aga Tallinn on ju tööstuse- ja kaubalinn.

Vaadake ettekantavate näidendite hulka, kuulake sellekohaseid seletusi. Öeldakse: „Ei saa teisiti! Ei tule omaga välja!“ Nii siis: ettekandmisel võimalikult palju karjumist ja nuttu, et rahvas naerda saaks ja liialdatud müra ning naeru, et arusaajamad pisaraid valaksid. See on tõsise elu kurbmäng, muidugi järelehtult.

Siiski — ma teen ülekohtu. Ma tundsin hinges valusaid pisaraid kui näitelavalt nutt kostis. Kurguni tõusivad nad. Ma tahtsin naerda kui seal naerdi ja — südamest. See polnud kunst; elu oli see. Palju kaaluvad niisugused silmapilgud — südames. Seal peadesse pääsedes peavad nad kaua. Need on aga ainult silmapilgud. Kaosliku ümbruse seast pead sa nad välja otsima. Kes otsida ei armasta, võib nuttes naerda ja naerdes nutta.

Kaos — täieline korraldamatus! Sellest peab midagi sündima. Sellest võib midagi sündida. „Man muss noch Chaos in sich haben, um einen tanzender Stern gebären zu können.“ Aga kus on see, kes sünnitab? Ma ei näinud teda. Aga ma otsisin, tahaksin teda leida.

Vabalt on üksikud jõud kasvanud, võiks öelda — suureks sirgunud. Mõned on iseenesest üle kasvanud. Nad loovad rohkem, kui nende teadmine

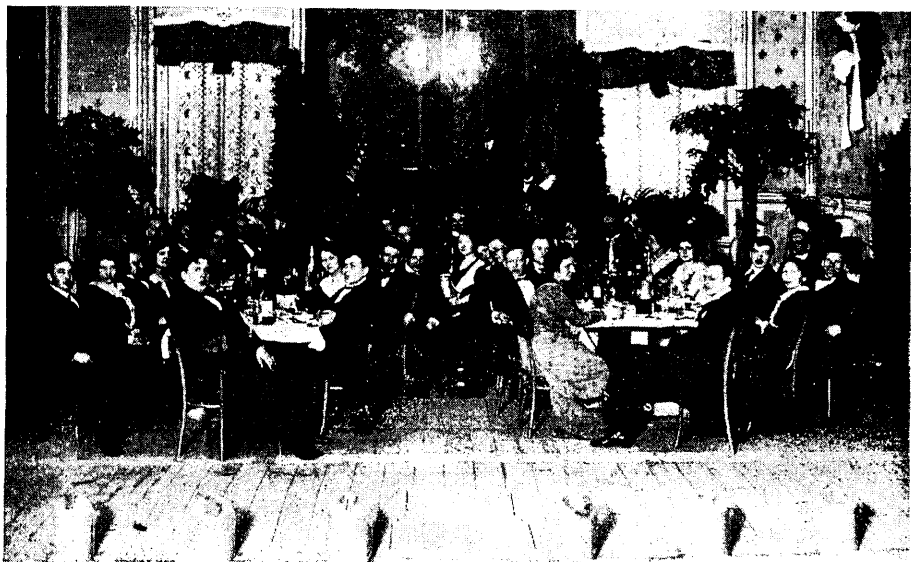
EDV. WEYDE

„TARTU VAHEMEES“

TARTU, VÕIDU TÄN. 3.

Eesti vanim kohvikõrvetus
kuuma õhuga ja koorekeste
eraldamisega.

KOHV • TEE • KAKAO
PUUVILI kuiv. jne.

K. MENNINGI lahkumisõhtu a. 1914

lubas. Aga kas loomiseks üleüldse teadmist vaja on? Loomisest räägitakse ju seal, kus teadmine puudub. Kunst peab looma, näitekunst peab ümber looma. Loodud kujud loob ta uueks, valab oma hingevormi sisse. Aga mis siis, kui hing alles vormita on? Kui ta loodud kujusid ei mõista? Siin ongi see konks. Siin lähebki korraldav, äratavat ja juhtivat kätt vaja. Puudub see, siis leiame ainult silmapilke, tervet pole kusagil. Üksikud loovad ja me anname neile nende tehnilised puudused ja väljapidamatause andeks; suurem hulk ei tunne aga loomist ja teadmisest pole ta iialgi midagi kuulnud. Nad räägivad kunstist ja astuvad iga sammuga, räägivad iga sõna, teevad iga ligutuse kunstlikult. Vaatad ja kuulad ning „konventionelle Lügen“ tulevad meelde. Kõik on „tehtud“, nagu „haritud“ seltskonnas. Aga see „tehtud“ on mõne meelest väga loomulik: „haritud“ seltskonna meelest loomulik. Ja tema jaoks on teater. Vaadake, kuulake!

„Vanemuises“ räägitakse arvustajate pealiskaudsusest, teadmistepuudusest. „Estonias“ ei tunta nendest aga mingisugust puudust: nad saadetakse maalt, s. o. teatrist välja. Täieline sõjaseadus! Vist sellepärast, et tsensuuri-seadust võimalik pole sisse seada. Valusad pidid arvustajate sõnad olema,

kui neid enam teatrisse ei lasta. Aga kui haiged ja muhklised pidid need kohad olema, mis valusate sõnade vastu nii hellad olid.

Kuid tugevaks peab saama muidugi tugeva arvustamise najal. Paremini, kui see sisemine on, kuid ka välist ei peaks põlgama! Teda karta tähendab — nõrk olema, sisemise arvustuse poolest nõrk olema.

Loov kunst ei tunne aga nõrkust: ta tõuseb tugevast isikust. Indiivid — see on kunsti suur maailm, kõige vähemalt praegusel ajajärgul. Ilmas peab aga kord valitsema, muidu läheb ta hukka. Igal kunstil on oma kord. Jääb see kord välja arenemata, siis on ilm hingetu. Takistab aga keegi seda arenemist siis saab ta — tapjaks. Selle poolest on nii paljud kunstiasutused ja akadeemiad surnukambrid.

Elavad hinged tulevad sealt muumiatena välja ja surnutele jagatakse auhindasid.

Kaks on neid: „Estonia“ ja „Vanemuine“. Üks sammub otse ja sihikindlalt, vast liiga otse. Kepiga näidatakse versta-poste. Teine — ei tunnugi teed, nimelt seda teed, mida ta tundma peaks. Tee sirgust vabandatakse ühel pool annetepuudusega; aneterohkust põhjendatakse teisel pool — tee tundmatusega.

T.

KILDE LAVA TAGANT

ARVUDETA ARUANNE.

Kui palju? Kolmkümmend aastat. Veel kolm aastat ja siis on Vanemuise kutseline teater omadega „jännist“ väljas ja meie loodame kindlasti, et seda tähtpäeva siis saame pühitsema juba uues teatrimajas. Kui palju see maksma läheb?

30 aastat! Kui palju Vanemuise tegelasi on varisenud selle aja jooksul Manalasse, kui palju tegelasi on siirdunud teistesse teatritesse, kui palju teistele aladele, kui palju pensionile ja kui palju on neid, kes on püsinud selle pika aja vältel alaliselt Vanemuise teenistuses?

30 aastat!! Kui palju publikut on küllastanud selle aja jooksul Vanemuist, kui palju on neid olnud raha eest, kui palju priipülititega ja kui palju on olnud „jäneseid“? Kui palju on neid, kes selle aja jooksul on küllastanud iga uut lavastust, kui palju on neid, kes pole Vanemuises üldse käinud? Kui palju on saadud südamest naerda, naerda, nutta, vargsi pisaraid pühkida?

30 aastat!!! Kui palju on olnud näitlejail selle aja kestel rõõmu, muresid, naeru, pisaraid? Kui palju on olnud selle aja jooksul teatri arvustajaid?

Palju, palju, väga palju!!!

PRILLID.

Mängiti Aug. Viera juhatusel „Udumäe kuningat“ tema juubelietenduseks. Kõik läks hästi, kuid arvustajal oli terav silm, ta nägi viimases vaatuses — Udumäel, ühte mees-kooritegelast, kes oli prillides ja märkis sellest ka oma arvustuses. Umbes nõnda, et valgetes talaarides head vaimud olid omal kohal ja laul kõlas hästi, kuid üks vaimudest oli unustanud prillid pähe. Tuli juurdlus. Süüdlane tehti kindlaks. Kadunud Viera oli tulivihane: „Aga härra S., Teie panite mul terve tüki nahka. Milleks teil oli vaja prillides ilmuda lavale!“ — „Ma ei näinud ju muidu nooti, härra Viera!“ — „Nooti, olete hull, kas teil siis ka noot oli nina all?“ — „Ei, härra Viera, kes see maalt on, noot oli mul nõelaga kinnitatud minu eesoleva laulja selja külge!“ oli eneseteadlik vastus.

FOTO-ATELJEE

H. RIEDEL JA H. EGGERT

SUURIM JA MOODSAIM TARTUS

ERIALA PORTREED JA LAVAVÕTTED

ANTS PILLER

10 AASTAT
KUTSELISENA
NÄITELAVAL

Eesti kutselise teatri kolmekümnenda juubeliga ühel ajal möödub tartlastele hästituntud mitmekülge näitleja Ants Pilleri 10 a. lavategevuse tähtpäev.

Ta on ise põline tartlane. Sündinud 14. aprillil 1902 ja lõpetanud H. Treffneri gümnaasiumi ning juba varasest noorusest peale olnud huvitatud teatrist, millega elavalt ja eduga teotses ka keskkoolis. Olles kõrvalharrastusena peale muu tegelnud pisut maallimisega, õppides seda Tartus R. Lepiku juures, siirdus ta peale gümnaasiumi lõpetamist a. 1924 Viljandisse sealse rahukogu juurde ametisse. Seal kutsus teda selleaegne „Ugala“ dekorator Ants Murakin sama teatri koori liikmeks. Teatri dirigent K. Grünvaldt, märgates noormehe andi ja head häält, pakkus talle varsti suurema osa Lehari operetis „Eva“. Seal mängiski Ants Piller oma esimese osa, kujutades esimest armastajat, ning sai arvustuse poolt tunnustuse.

A. 1926 muudeti „Ugala“ kutseliseks teatriks, kuhu jäi ka Piller, saades sel kombel kutseliseks näitlejaks. 1928. a. pakkuti talle lepingut Pärnu „Endlas“ ja Tartu „Vanemuises“. Piller tuleb Tartu ja esines siin esmakordselt „Hamletis“ Fortinbras'i osas. Operetis oli tal Tartus esimeseks tükiks kaasa mängida „Chicago hertsoginna“.

Kuni 1930. a.-ni jäi Pilleri peamiseks alaks operett tema loomuliku häälematerjali tõttu. Küll esines ta kogu aeg ka sõnalavastustes, kuid 1930. a. tõi tükiga „Ema-ke maamuld“ pöörde, millest peale ta asus tööle enamalt jaolt sõ-

A. PILLER juhatamas oma viimast lavastust „Viuldaja Lulli“

nalavastustes, püüdes süveneda peamiselt karakterosadesse. 1934. a. peale asub juba teotsema näitejuhina, lavastades esimese tükina „Okasroosikese“.

Laulmist on Ants Piller õppinud Viljandis Blossfeldi ja pr. Rosmani juures. Tartu Stahlbergi ja Salme Kanni juures. Ta menukamad osad on olnud ope-
rettides „Hollandlanna“, „Silva“, „Õnne peab olema“, „Sissi“ „Nahkhiir“, sõna-
lavastustes „Suveöö unenägu“, „Ihnus“, „Kolmekrossi ooper“, „Emake maa-
muld“, „Piinlikult ebaaus“ — samuti tartlastel värskest meelesolevad osad
tükkides „Mees merelt“, „Tagahoovis“ ja „Vabandamatu tund“.

Ants Piller on käinud laval kogu aeg tõusuteed. Ta võtab, eriti viimasel
ajal oma osi väga tõsiselt ja põhjaliku läbitöötamisega, eelistades komplitseeri-
tud karakterosi. Mida raskem on osa mängida, seda enam tööroomu pakub tema
lahendamine. Tema mänguamplituud ja mitmekülgsus on väga lai, olles esi-
nenud draamas, komöödias, lastetükkides, operetis, ooperis ja isegi filmis.

Seltskondlikus elus on Piller agar sekkalööja olnud nii näitlejate kutseliste
ettevõtetes (näitekunstis sihtkapitali asemikkudekogus, Näitl. Liidus selle
asutaja liige ja Tartu osak. asutajaid ning esimene esimees, „Vanemuise“ näit-
lejaskonna vanem a. 1934—35 jne.) kui ka mujal (Tartu Kukuklubi asutaja
liige jne.).

Vabadussõjast on Ants Piller võtnud osa vabatahtliku õppursõdurina Ost-
rovi liinil.

Arvustus on seni suhtunud tema loominguusse kiitvalt ja tunnustusega.
Soovime, et seda loomingujõudu temal jätkuks veel kauaks ajaks. R.

**TE LEIATE ALATI
SUURE VALIKU
PARIMAT MOE;
PÜDU- JA PESUKAUPA**

TARTUS, KAUBAHOOVIS 21A3

K. M. VENNAD LEPP

KROONIKA

2. nov. pidas „Vanemuise“ selts oma järjekorralist aasta-peakoosolekut, mis moodus täies üksmeeles, nii valimised kui ka aruande ja eelarve vastuvõtmine ja kinnitamine.

Peakoosoleku avamise järgi esimehe dir. A. Jõudu poolt mälestati vaikse püstitõusmisega surma läbi lahkunud seltsi liikmeid: Juhan Raudseppa, D. Simmi ja E. Sperringki. Edasi valiti koosoleku juhatajaks adv. H. Sumberg, sekretäriks A. Mägi.

Asudes Seltsi möödunud tegevusaasta aruande ettekandmisele selgitab seltsi esimees A. Jõudu üldjoontes seda kibedat tööd, mis nii selts kui ka teater on teinud. Möödunud tegevusaasta, arvult 71., oli väga tulemusriikas. Viidi läbi majanduslik tervendamise, algatati ja anti teatrisaali ehitamisele reaalne käik, lahutati seltsi ja teatri arvepidamine ning juhtimine ja pühitseti „Vanemuise“ seltsi 70. a. juubelit.

Seltsi ja teatri majanduslik seisukord on möödunud aastaga märksa stabiilsemaks muutunud, on tasutud palju vanu arveid, makstud palgad korralikult ja täpselt ning seltsi aruandes esineb koguni puhaskasugi — üle 5 a. järele esmakordselt.

Seltsi kui ka teatri sisemises elus on teostatud suurel ja otsustaval määral sisemisi ümberpaigutusi ja ümberkorraldusi ning läbi viidud tööjaotusi. On palgatud juurde uusi inimesi. Juhatus, revisjonikomisjoni, ehitustoimkonna ja teiste toimkondade töö on olnud väga elav, nii et kokku oli peetud möödunud tegevusaastal 180 koosolekut, ehk 4 koosolekut keskmiselt nädalas.

Seltsi kui ka teatri praegune töömeeleolu ja õhkkond annab häid lootusi tulevikuks. Möödunud hooajal oli ka publiku osavõtt teatrist ootamatult elav ning saavutas seisu, mis praegu rekordiline „Vanemuise“ kutsetise teatri 30 a. elueas.

„Vanemuise“ seltsi varade seis oli tegevusaasta lõpuks 293.995,70 krooni, kulude ja tulude aruanne möödunud aasta kohta tasakaalus kr. 29.260,30, teatri arvete seis kr. 5.682,25 ja teatri kulude ning tulude aruanne kr. 104.129,36, millest lavastuste ja etenduste üldkulu kr. 22.203,61.

Seltsi eelarve on koostatud tule-

vaks hooajaks kr. 18.500,00 peale ja teatri eelarve kr. 124.600,00 peale. Nii aruanded kui ka eelarved kinnitab peakoosolek üksmeelselt, sooviga eelarve osas, et kulutusi tehakse summade laekumise piirides.

Teatrimaja juurde- ja ümberehituste kavadeist ja eeltöödest annab ülevaate seltsi abiesimees K. Pahn. Eeltöid on teinud vastav komisjon, kuhu on kuulunud rida asjatundjaid. Kavandid, millele hr. Riigivanem oma heakskiitmisega on andnud, on kinnitatud teedeministeeriumis 4. sept. sa. Praegu käib ehitustööde pakkumiste läbivaatamine. Tööd tahetakse läbi viia tuleva aasta lõpuks.

Juhatusel liikmeteks, millest osa loosi, osa elukoha muutmise tõttu välja langevad, valitakse dir. A. Jõudu ja O. Pärlin tagasi, ning uuteks P. Kanarik, T. Kanemägi ja K. Kook. Juhatusel liikmete asemikudeks valitakse Vihalem, Laas, Onton, Uuehendrik, Jaska ja Raag. Revisjonikomisjoni valitakse tagasi endised A. Mägi, E. Araste, G. Kallamis, J. Mägi, F. Saarsen ja uueks S. Pant.

Esimesel järgneval uue juhatusel koosolekul jagati juhatusel ametid järgmiselt: esimes dir. J. Piiraja, abid prof. E. Ein, J. Raudsepp, K. Pahn ja dir. T. Kanemägi, sekretär toimet. J. Kitsberg, laekur dir. P. Kanarik, majasid A. Pau ja A. Pääsuke ning ametita juhatusel liikmeteks dir. A. Jõudu, maavalitsuse esim. O. Pärlin, F. Tuglas, H. Lepp, dr. med. K. Kook.

Seega on praegu teiste „Vanemuise“ seltsi ja teatri organite koosseis järgmine:

Teatrivalitsus: esimees H. Paris, abiesimees K. Pahn, liikmed F. Puksoo — haridusministeeriumi esindaja, J. Lang — linnavalitsuse esindaja, O. Aloe; asemikud: H. Karu, J. Raudsepp.

„Vanemuise“ ehitustoimkond: esimees K. Luik; abiesimehed J. Lenzius ja J. Roo; sekretär K. Pahn; liikmed O. Aloe, V. Haas, L. Jürgenson, K. Lepp, A. Mägi A. Pakosta, A. Pau, O. Pärlin, A. Pääsuke, J. Raudsepp.

Revisjonikomisjon: esimees A. Mägi; liikmed E. Araste, G. Kallamis, J. Mägi, F. Saarsen, S. Pant.

„Vanemuise“ seltsi auliikmed olid tegevusaasta lõpuks:

Koppel, Heinrich, dr. med. et dr. jur.
 h. c., professor emer.
 Koppel, Karl, pangadirektor
 Laidoner, Johan, dr. jur. h. c., kindral-
 leitnant, kaitsevägede ülemjuhataja
 Luik, Karl, Tartu abilinnapea
 Menning, Karl, Eesti saadik Riias
 Päts, Konstantin, dr. jur. h. c., Riigi-
 vanem
 Tõnisson, Aleksander, kindralmajor,
 Tartu linnapea
 Tõnisson, Jaan, dr. jur. h. c., professor
 Sööt, Karl Eduard, kirjanik.
 Eluaegseid liikmeid 175, aastaliik-
 meid 182.

*

Järgmine „Teater Vanemuise“
 number ilmub eelolevateks jõuludeks.

*

7. oktoobril pühitses Amalie Konsa
 ühte haruldasemat ja ainulaadsemat
 juubelit, mis meie teatritegelaste seas
 seni on peetud — nimelt 50 a. lava-
 tegevuse juubelit. Ükski teine eesti
 näitleja ei ole püsinud nii kaua laval

kui Amalie Konsa, nimelt mängib ta
 praegu ikka veel Tartu „Sõdurite
 Kodu“ asjaarmastajate näitetrupis.

A. 1886 pääseb A. Konsa „Vane-
 muise“ koori liikmeks ja tõuseb varsti
 silmapaistvaks lavainimeseks. Peale
 selleaegse primadonna Anna Jakob-
 soni surma saab Konsa tema asemele
 ning siis algab ta võidukäik. Brigitta
 on ta lavanimi ja see Brigitta mängis
 alati täiele saalile. Praegused vanemad
 tartlased mäletavad veel väga hästi
 neid Konsa hiilgepäivi.

1906 kutsub Menning ta uue „Va-
 nemuise“ näitetruppi, ning ta esineb
 avatükis „Tuulte pöörises“. „Vane-
 muises“ töötab Konsa 1926. aastani,
 mil ta 53-aastasena pensionile läheb
 (Konsaga ühel ajal ka Trilljärvi). Nii
 algas Konsa oma lavateed asjaarmas-
 tajana (1886—1906) ja lõpetab asja-
 armastajana (1926—1936) olles vahe-
 peal 20 a. kutseline lavakunstnik. Sel-
 le aja jooksul on A. Konsa laval esi-
 nenud üle 400 korra, nendest „Vane-
 muises“ üksi 282 korda.

O.-Ü. MELTSI

villa- ja riidevärvimise-tööstus

on ja jääb jällemüüjaile
igasuguse villase riide
kõige paremaks ja oda-
vamaks ostukohaks

Tartus, Pikk tän. 12, tel. 8-88

ingraamatokogu

TEISED TEATRID

Estonia pühitseb 28. ja 29. skp. oma kutselise teatrina töötamise 30. a. juubelit, mis puhul lavale tuuakse A. Kitzbergi „Tuulte pöörises“.

Käesoleval hooajal on „Estonia“ uuslavastustena andnud: Fr. Schilleri näidendi „Wilhelm Tell“, W. A. Mozarti ooperi „Võluflööd“, Leo Falli opereti „Lõbus talupoeg“, Somers-Maughami näidendi „Peavõit“, G. Puccini ooperi „Boheem“, I. Kalmáni opereti „Keisrinna Josephine“ ja H. Vuolijoki näidendi „Niskamäe naised“.

Dekoratsioon valmistab „Estonial“ edaspidi kadunud A. Tuurandi asemel „Vanemuise“ dekoraator V. Haas, dramaturgiks palgati hiljuti kirjan-dusteadlane H. Paukson.

Draamastudio uuslavastu-sed käesoleval hooajal on olnud: Gailit-Särevi dramatiseering „Kolmas kompanii“, M. Trigeri näidend „Õn-netu abielu“, lastetükk 1001 ööst „Aladini imelamp“, noorsootükk Jan-no-Muigo „Vutimehed“ ja A. H. Tammsaare näidend „Kuningal on külm“.

22. sept. pühitses „Draamastudio“ näitleja J. Kaljola oma 15. a. kutselise lavategevuse juubelit.

Töölisteater on andnud uus-lavastustena: M. Trigeri näidendi „Õn-netu abielu“, Mälk-Särevi „Öitsev meri“ ja A. Sepa näidendi „Armastus ja maa“.

Endla Pärnus pühitses 1. nov. oma 25. a. juubelit, mispuhul lavastati A. Kitzbergi näidend „Libahunt“. Teine uuslavastus oli Molière'i komöö-dia „Ihnus“.

Ugala Viljandis pühitses 5. sept. oma 10. a. juubelit Kitzbergi „Liba-hundiga“. Teised uuslavastused olid: Weber-Horsti komöödia „Talumatu tüdruk“, N. Korneicuki näidend „Plat-on Kretset“ ja A. Mälgu näidend „Öitsev meri“.

Kannel Võrus mälestas samuti oma 10. a. juubelit 24., 25. okt. A. Kitz-bergi näidendi „Libahundiga“.

Võitleja Narvas avas hooaja A. Kalda „Mare ja ta pojaga“. Järgnesid A. Mälgu „Mees merelt“ ja Kornei-cuki „Platon Kretset“.

Oma 25. a. lavategevuse juubelit mälestas möödunud kuul näitleja ja lavameister Mart Loit, mispuhul la-vastati Luts-Särevi „Tagahoovis“.

Saksa teater Tallinnas on andnud kaks uut lavastust klassiku-test: Fr. Schilleri näidend „Salakavalus ja armastus“ ja G. Hauptmanni „Põhjajavunud kell“.

Tartu Draamastudio Seltsi Teatrikunsti Studio esineb lähemal ajal oma käesoleva hooaja esiklavastusega, milleks on Marcel Pagnoli näidend „Elu aabits“.

ELEKTRILAMBI PIRNID

„Tungsram“ JA „SET“

tarvitavad vähe voolu ja on vastupidavad.

Müük suurel ja väikesel arvul.

K-m. JOHAN PEEP

Tartus, Võidu tän. 10

Telefon 11-86.

Tegev ja vastutav toimetaja E. Roone.

Väljaandja „Vanemuise“ teater.

Ilmus 21. novembril 1936.

Kui kõrges on Teie pension?

Millal ning kas Teie üldse seda hakkate saama? Et kindlustusega määrata aga juba täna oma pensioni suuruse ning aja, millal see Teile kindlasti välja makstakse

Sobivaid kindlustusviise ja soodsaid tingimusi pakub kodumaa suurim ühistegelik kindlustusettevõtte —

Kindlustusselts „EESTI“

Asut. 1907.

Asut. 1907.

SÕJAVÄE MAJANDUSÜHISUS

TARTU OSAKOND

TARTUS, VÕIDU TÄN. 3 // TELEFON 11-16.

Kaitseväge tarbed • Kaitseliidu
tarvetelaokaubad • Koloniaal-
kaubad • Napsid, veinid,
liköörid ja tubakasaadused •
Pudu-, parfümeeria- ja kos-
meetikakaubad.

Meie õlled ja
karastusjoogid
on esmajärgulised.

A. Le Coq

A./S.

TARTU PANK

ASUTATUD 1868. AASTAL.
AKTSIAKAPITAL Kr. 1.000.000.—

PEAPANK

TALLINN, KINGA 1.

OSAKOND

TARTU, SUURTURG 20.

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE

VÄÄRTUSTE VALITSEMINE

PAKKIDE HOIUKAMBER

TERASLAEKAD

PANGAÜHENDUS LOJNDONIS:
THE BRITISH OVERSEAS BANK LTD.

Hind 15 senti, ühes kavaga 20 senti